

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Martina Podhorová

**Neokonzervatívne poňatie americkej
zahraničnej politiky**

Bakalárska práca

Praha 2008

Autor práce: **Martina Podhorová**

Vedúci práce: **Doc. PhDr. Rudolf Kučera, CSc.**

Oponent práce:

Dátum obhajoby: 2008

Hodnotenie:

Bibliografický záznam

PODHOROVÁ, Martina. *Neokonzervatívne poňatie americkej zahraničnej politiky*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálných vied, Institut politologických študií, 2008. 70 s. Vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. Rudolf Kučera, CSc.

Anotácia

Bakalárska práca „Neokonzervatívne poňatie americkej zahraničnej politiky“ sa zaoberá špecifickým prístupom k americkej zahraničnej politike, konkrétne prístupom formulovaným v období deväťdesiatych rokov príslušníkmi neokonzervatívneho hnutia. Práca najprv poskytuje chronologický vývoj neokonzervatívneho hnutia a zaraďuje ho do historického a politického kontextu. Vďaka tomu pomáha identifikovať, kto neokonzervatívci vlastne sú, a z čoho pramení ich pohľad na americkú zahraničnú politiku. Ďalej práca predkladá a vysvetľuje hlavné zásady americkej zahraničnej politiky, tak ako ich navrhla tretia generácia neokonzervatívcov. Zároveň sa práca venuje neokonzervatívnemu poňatiu amerického národného záujmu, ktorý je v práci pokladaný za hlavný definujúci znak neokonzervatívneho prístupu k zahraničnej politike.

Annotation

Bachelor's thesis "Neoconservative Thinking on Foreign Policy" focuses on one distinctive approach to American foreign policy, namely the one of the neoconservative movement as formulated during the Nineties. The work begins with providing chronological development of the movement and sets it into historical and political context. By doing so it identifies who the neoconservatives actually are and where their stance on foreign policy issues derives from. Then the work proceeds to state and explain the main guiding principles for American foreign policy, as formulated by so called third generation of neoconservatives during the Nineties. The last part of the work looks at the neoconservative concept of American national interest which is believed to be the key explanation of the specific nature of neoconservative foreign policy agenda.

Kľúčové slová

Neokonzervatívne hnutie, americká zahraničná politika, benevolentná globálna hegemonia, šírenie demokracie, národný záujem

Keywords

neoconservative movement, American foreign policy, benevolent global hegemony, democracy promotion, national interest

Prehlásenie

1. Prehlasujem, že som predkladanú prácu spracovala samostatne a použila iba uvedené pramene a literatúru.
2. Souhlasím s tým, aby práca bola prístupná verejnosti pre účely výskumu a štúdia.

V Prahe dňa 21.5.2008

Martina Podhorová

Obsah

ÚVOD.....	7
1. VÝVOJ NEOKONZERVATIZMU	12
1.1 PRVÁ GENERÁCIA.....	14
1.1.1 60-te a 70-te roky.....	17
1.1.2 Koalícia za demokratickú väčšinu.....	18
1.1.3 Výbor pre súčasné ohrozenie.....	18
1.1.4 Nové označenie, vymedzenie pojmu.....	19
1.2 DRUHÁ GENERÁCIA.....	20
1.2.1 Prvé úspechy.....	21
1.2.2 Koniec studenej vojny.....	22
1.3 TRETIA GENERÁCIA.....	23
1.3.1 90-te roky.....	24
1.4 ZÁVER.....	26
2. NEOKONZERVATÍVNA ZAHRANIČNÁ POLITIKA USA.....	26
2.1 SPOJENÉ ŠTÁTY – GLOBÁLNY VODCA.....	29
2.1.1 ‚Benevolentná globálna hegemonia‘.....	30
2.2 NEOKONZERVATIZMUS A SPOLUPRÁCA SO SPOJENCAMI.....	32
2.2.1 Spolupráca so spojencami.....	33
2.2.2 Globálne ciele.....	34
2.2.5 Americký ‚unilateralizmus‘ a Európa.....	36
2.3 OZBROJENÉ SILY.....	37
2.3.1 Prestavba americkej obrany.....	38
2.3.2 Albert Wohlstetter.....	40
2.4 NÁVRAT MORÁLKY DO ZAHRANIČNEJ POLITIKY.....	41
2.5 ZÁVER.....	42
3. NÁRODNÝ ZÁUJEM A ŠÍRENIE DEMOKRACIE.....	42
3.1 NÁRODNÝ ZÁUJEM.....	43
3.2 ŠÍRENIE DEMOKRACIE.....	45
3.2.1 Strategický rozmer šírenia demokracie.....	45
3.2.2 Idealistický rozmer šírenia demokracie.....	47
3.2.3 Zmena režimu.....	49
3.2.4 Odkaz prvej a druhej generácie.....	50
3.2.5 Vplyv Lea Straussa.....	50
3.3 ZÁVER.....	52
ZÁVER	52
RESUMÉ	56
SUMMARY	56
POUŽITÁ LITERATÚRA.....	57
PROJEKT BAKALÁRSKEJ PRÁCE.....	64

Úvod

Témou tejto bakalárskej práce je neokonzervatívne poňatie zahraničnej politiky Spojených štátov, ako tomu nasvedčuje i zvolený názov práce.¹ Toto poňatie je v súčasnosti stotožňované predovšetkým so zahraničnopolitickou koncepciou prezidenta G. W. Busha, prijatou v reakcii na udalosti z 11. septembra 2001. I keď cieľom tejto práce nie je hodnotiť, do akej miery neokonzervatívci ovplyvnili Bushovu koncepciu, faktom zostáva, že mnohí zaujali popredné miesta v jeho administratíve², vďaka čomu sa neokonzervatívnej zahraničnopolitickej agende dostalo (aspoň čiastočnej) realizácie a nepochybne i medzinárodnej popularizácie. Snáď aj práve preto je obraz neokonzervatizmu prezentovaný v médiách ale i v odbornej literatúre často nejasný, zveličený a dokonca i dosť prekrútený.

Hoci sa v počiatkoch neokonzervatizmus profiloval predovšetkým cez postoje k otázkam vnútornej politiky Spojených štátov, v sedemdesiatych rokoch nadobudla jasnejšie kontúry aj jeho zahraničnopolitická orientácia. Odvtedy významne prispieva do diskusie o zahraničnej politike Spojených štátov. Historicky prvý úspech v sfére reálnej politiky neokonzervatívci zožali počas prvej administratívy prezidenta Ronalda Reagana na začiatku osemdesiatych rokov. S koncom studenej vojny však v rámci nastala akási „ideová kríza“, ktorá nasvedčovala o jeho zániku alebo presnejšie o jeho úplnej integrácii do amerického konzervatívneho prostredia. Tento predpoklad sa však ukázal ako neopodstatnený: názory, ktoré príslušníci neokonzervatívneho hnutia presadzujú dnes, sú špecifické a medzi inými prístupmi dobre identifikovateľné. Práve špecifickosť dnešného neokonzervatívneho postoja k zahraničnej politike je hlavnou témou, ktorej sa chcem v tejto práci venovať.

Táto práca sa zameria na názory súčasnej, takzvanej tretej generácie neokonzervatizmu³, ktorá hnutie „znovuoživila“ koncipovaním programu zahraničnej

---

¹ K zmene názvu od pôvodného návrhu uvedeného v projekte bakalárskej práce „Americký neokonzervatizmus: obecné vymedzenie pojmu s dôrazom na neokonzervatívne poňatie zahraničnej politiky“ som pristúpila s presvedčením, že novozvolený názov lepšie vystihuje cieľ práce a na samotnom obsahu nič nemení.

² Napríklad Paul Wolfowitz v Bushovej administratíve zastával funkciu zástupcu ministra obrany (2001-2005), Richard Perle pôsobil ako predseda *Defence Policy Board* (2001-2003), Douglas Feith ako podtajomník *Defence for Policy* (2001-2005). Ďalšie významné funkcie zastávali tiež napríklad Elliot Abrams a Lewis Libby.

³ Rozdelenie neokonzervatívneho hnutia na generácie je použité za účelom sprehľadnenia a odlíšenia jednotlivých vývojových fáz, ktoré môžeme v rámci histórie hnutia pozorovať. Viac o tomto delení v 1. kapitole, kde bude vysvetlené i použitie termínu neokonzervatívne hnutie.

politiky a postavenia Spojených štátov na medzinárodnej scéne po skončení studenej vojny. S prihliadnutím na skutočnosť, že udalosti 11. septembra 2001 a vojna v Iraku v roku 2003 znamenali výrazný zlom v zahraničnej politike Spojených štátov, budem v práci vychádzať predovšetkým z tých názorov neokonzervatívcov, ktoré reflektujú realie deväťdesiatych rokov až do udalostí 11. septembra 2001.

Problematika zahraničnej politiky neokonzervatívneho hnutia je témou vysoko aktuálnou a o nič menej kontroverznou. Jej prezentovanie, interpretovanie a hodnotenie sú preto často neúplné, nepresné či skreslené. Najmä v Európe je dnes takmer bežné okamžite ju odsúdiť, čo do určitej miery vyplýva z nepochopenia špecifickosti neokonzervatívneho prístupu. Tieto skutočnosti sa stali podnetom k tejto práci a snahe o čo najpresnejšie vymedzenie neokonzervatívnych ideí ohľadne zahraničnej politiky Spojených štátov a predpokladov, z ktorých ich odvodzujú.

Ako už bolo spomenuté, cieľom tejto práce je podrobné preskúmanie neokonzervatívneho myslenia v otázkach zahraničnej politiky, teda v aké ideje neokonzervatívci veria, čo sa snažia presadiť a akým spôsobom. Práca preto hľadá odpoveď na otázku: *Je neokonzervatívna zahraničná politika niečím špecifická a, pokiaľ áno, čím?* Tento cieľ je možné dosiahnuť poskytnutím odpovedí na tri čiastkové otázky:

1. *Aké príčiny stáli za politickým posunom neokonzervatívcov z radov liberálnych demokratov do konzervatívnej Republikánskej strany v zahraničnopolitickej rovine?* Nakoľko názory dnešných neokonzervatívcov zahŕňajú niektoré tradičné zahraničnopolitické prístupy amerického liberalizmu a zároveň aj konzervatizmu, je potrebné zistiť, ako k tomuto spojeniu došlo. To je možné priblížením historického kontextu, v ktorom sa neokonzervatívne hnutie formovalo a podrobným zmapovaním jeho vývoja.
2. *Aké zásady pre zahraničnú politiku Spojených štátov neokonzervatívci tretej generácie navrhujú?* So skončením studenej vojny Spojené štáty museli riešiť otázku, ako nakladať s postavením jedinej superveľmoci, a akým smerom sa má uberať ich zahraničná politika. Neokonzervatívci na tieto otázky ponúkli odpovede vlastné, ktorými sa odlišili nielen od ostatných prúdov v rámci

amerického konzervatizmu, ale aj od zvyšku spektra zahraničnopolitických prístupov.

3. *Akú úlohu zohráva poňatie národného záujmu v neokonzervatívnej zahraničnej politike?* Po dôkladnej analýze neokonzervatívneho pohľadu na americkú zahraničnú politiku a medzinárodné vzťahy ako také, je v ňom možné vypozerovať zaujímavú súhru idealizmu a realizmu. Zodpovedaním uvedenej otázky zistíme, z čoho táto súhra pramení a ako sa v celej zahraničnopolitickej koncepcii neokonzervatívcov prejavuje.

Po zodpovedaní zmienených troch podotázok bude možné zodpovedať tiež otázku kľúčovú, pátrajúcu po originalite neokonzervatívneho prístupu.

Táto práca nevychádza z konkrétnej hypotézy v pravom zmysle slova. Nezaumieňuje si neokonzervatívny prístup zatradiť či naopak vychváliť, ale ho priblížiť a odhaliť jeho prípadné špecifiká. Za týmto účelom práca vychádza z predpokladu, že zahraničnopolitické stanoviská tretej generácie neokonzervatívcov sa vyvinuli ako dôsledok studenovojsných debát o najvhodnejšom spôsobe prístupu Spojených štátov ku komunistickému Sovietskemu zväzu. Tiež sa predpokladá, že zásadný vplyv na podobu neokonzervatívcami navrhovanej zahraničnej politiky zohráva poststudenovojsné veľmocenské postavenie Spojených štátov a neokonzervatívne poňatie národného záujmu.

I keď na prvý pohľad existuje množstvo literatúry venovanej problematike neokonzervatizmu a tento počet stále narastá, len málo štúdií sa zameriava na historický vývoj hnutia a samotné ideové podloženie stanovísk dnešných neokonzervatívcov. Rovnaký nedostatok je i literatúry, ktorá by presne identifikovala základné princípy zahraničnej politiky navrhovanej treťou generáciou neokonzervatívcov bez zdôrazňovania následného vzťahu k zahraničnopolitickej agende G.W.Busha.

Neokonzervatívna zahraničná politika vyvoláva mnohé kontroverzie. Niet preto divu, že prezentovaný obraz neokonzervatizmu je častokrát neúplný či neobjektívny. Ďalším obmedzením dostupnej literatúry je preto viac či menej evidentná zaujatosť autorov. Niektorí autori už dopredu upozorňujú na svoje negatívne stanovisko k názorom neokonzervatívcov⁴, ktoré vyplýva buď z úplne protichodného náhľadu na

---

⁴ Medzi inými možno zmieniť napríklad F. Fukuyamu, G. Dorriena, Halpera a Clarka.

zahraničnú politiku Spojených štátov alebo z nesúhlasu s niektorými stanoviskami. Najväčším prínosom ich prác pre túto prácu je, že aspoň čiastočne približujú históriu hnutia. Z tohto základu sa následne dá poskladať ucelený obraz jeho vývoja. Pri čerpaní informácií sa tiež treba mať na pozore pri prácach, ktoré majú tendenciu uchýľovať sa k rôznym nepodloženým konšpiratívnym záverom o neokonzervatívnom hnutí.

Za účelom dopátrania sa rýdzo neokonzervatívnych názorov bude práca používať najmä práce z pera tých autorov, ktorí sa za neokonzervatívcoV sami označujú. Sú dostupné na stránkach časopisov, ktoré sú ich doménou, a to najmä *Commentary*, *The National Interest* a *The Weekly Standard*. Relevantné zdroje z neokonzervatívneho prostredia možno získať aj na internetových stránkach think tanku *Project for the New American Century*.

Nakoľko je neokonzervatívne hnutie vnútorne rôznorodé a neexistuje žiadny jeden presný súbor ich názorov⁵, pri špecifikácii zásad zahraničnej politiky tretej generácie neokonzervatívcoV bude táto práca vychádzať z koncepcie, ktorú R. Kagan a W. Kristol prvýkrát vymedzili v článku *Toward a Neo-Reaganite Foreign Policy*.

Vzhľadom k vyššie popísanému cieľu práce sa ako najvhodnejšia metóda javí analýza dokumentov, ktoré publikovali samotní neokonzervatívci (viď vyššie), doplnená o sekundárnu literatúru. Pretože cieľom nie je hodnotiť, ale skôr predstaviť neokonzervatívnu zahraničnopolitickú koncepciu, spoľahnutie sa predovšetkým na primárne pramene je opodstatnené. Domnievam sa, že tento prístup je vhodný i kvôli už zmienenej ideovej zafarbenosti predchádzajúcich analýz.

Zvolená štruktúra práce odpovedá jej cieľu čo najpresnejšie predstaviť stanoviská tretej generácie neokonzervatívcoV k zahraničnej politike Spojených štátov. V prvom rade je za týmto účelom potrebné vyjasniť vznik a vývoj neokonzervatívneho hnutia ako takého. Presah niektorých ideí prvej a druhej generácie neokonzervatívcoV je totiž podľa predpokladu rozpoznateľný aj v koncepcii tretej generácie. Tejto problematike je v práci venovaná prvá kapitola, ktorá usadí neokonzervatizmus do historického vnútro- a zahraničnopolitického kontextu a čitateľa periodicky prevedie ideovými premenami hnutia až do deväťdesiatych rokov. Vysvetlí tiež, čo pojem „neokonzervatizmus“ vlastne znamená, koho označuje a aké postoje k zahraničnej politike sa za ním ukrývajú. Samotnému zahraničnopolitickému programu Spojených štátov, ktorý navrhla takzvaná

---

⁵ Kristol, I., *The Neoconservative Persuasion*, str. 24.

tretia generácia neokonzervatívcov v reakcii na nové usporiadanie medzinárodných vzťahov po skončení studenej vojny, sa venuje kapitola druhá. Postupným identifikovaním hlavných ideí sa neokonzervatívny prístup vyprofiluje ako logický celok. Zostane preto sa už „len“ spýtať, čím a prečo je koncepcia tretej generácie neokonzervatívcov špecifická a odlišná od iných prístupov k zahraničnej politike Spojených štátov. Odpoveď na túto zásadnú otázku je rozpracovaná v rámci tretej kapitoly tejto práce. Táto kapitola tak zároveň upozorňuje na to, čo je pre neokonzervatizmus hlavným definujúcim znakom, a prečo je výnimočný.

1. Vývoj neokonzervatizmu

To, čo je dnes označované ako neokonzervatívne hnutie⁶ má za sebou zaujímavú históriu, ktorá sa na jeho základných rysoch patrične odráža. Najmä v počiatkoch sa jednalo o skupinu rôznorodú, združujúcu v mnohých ohľadoch odlišných mysliteľov a politikov, ktorí však zdieľali názory na mnohé zásadné otázky. Hnutie sa jasnejšie profiluje v oblasti zahraničnej politiky až od rokov sedemdesiatych.⁷ Väčšina postojov dnešných neokonzervatívcov do určitej miery nadväzuje na skúsenosti ich predchodcov z obdobia studenej vojny. Ako poznamenáva I. Kristol, jeden z „duchovných otcov“ neokonzervatizmu, „neexistuje súbor neokonzervatívnych názorov týkajúcich sa zahraničnej politiky, iba súbor postojov odvodených z historických skúseností“⁸. Je preto nutné zoznámiť sa s hlavnými vnútro- a zahraničnopolitickými udalosťami, ktoré podnietili a ovplyvnili neokonzervatívne chápanie americkej zahraničnej politiky.

Cieľom tejto kapitoly preto je vypátrať *príčiny politického posunu neokonzervatívcov z radov liberálnych demokratov ku konzervatívnej Republikánskej strane v zahraničnopolitickej rovine*. S prihliadnutím na spleť vývoja hnutia a rozsah tejto témy sa zameriam len na tie mílniky, ktoré pokladám za nepostrádateľné pre pochopenie budúcej zahraničnopolitickej orientácie neokonzervatizmu. Zároveň je z rovnakých dôvodov nevyhnutné určité zovšeobecnenie a zjednodušenie, ktoré však nezredukuje ideovú bohatosť hnutia a ponúkne základnú predstavu o okolnostiach, ktoré neokonzervatívcov viedli k zmene politického tábora. K téme pristupujem chronologicky, pričom v každom období načrtnem vývoj a konkrétne politické aktivity neokonzervatívcov súvisiace so zahraničnou politikou. I keď zo začiatku boli neokonzervatívci identifikovateľní takmer výlučne vďaka komentovaniu tém vnútornej politiky, bližšie ich rozoberať nebudem s ohľadom na rozsah práce.

Ako poznamenávajú Clarke a Halper vo svojej knihe *America Alone*, životopis neokonzervatívca je tiež životopisom dvadsiateho storočia Spojených štátov a „medzi dôležité udalosti v živote ‚neokona‘ nevyhnutne spadá univerzitné vzdelanie v marxizme, vrelý zmysel pre antikomunizmus, podpora občianskych

---

⁶ V texte budem používať výraz „hnutie“, i keď vzhľadom k slabej vnútornej organizácii sa sami neokonzervatívci takémuto označeniu vyhýbajú. Napríklad I. Kristol neokonzervatizmus pomenúva skôr ako „presvedčene“ než „hnutie“. Ďalej sa v textoch môžeme stretnúť s označením neokonzervatizmu ako „tendencie“ alebo sa o ňom hovorí ako o špecifickom svetonázore.

⁷ Hoder, L., První generace amerických neokonzervatívců: mezi konzervativci a liberály, str. 182.

⁸ Kristol, I., *The Neoconservative Persuasion*, str. 24.

práv, experimentovanie s radikalizmom a jeho následné úplné zavrnutie“.⁹ Zakladatelia hnutia boli pôvodne ľavicoví liberáli a umiernení socialisti, ktorí sa nestotožnili s novým, ľavicovejším smerovaním Demokratickej strany v období rokov 60-tych a 70-tych. S takzvanou Novou ľavicou nezdíľali prístup k vedeniu studenej vojny. Pokladali ho za príliš zmierlivý k Sovietskemu zväzu a sami presadzovali razantnú politiku vedúcu k porazeniu ideologického nepriateľa. Cez kritiku détente si neokonzervatívci vyprofilovali konkrétnejšie zahraničnopolitické názory, na základe ktorých sa postupne približovali k Republikánskej strane. Mnohí svoj posun koncom 70-tych a začiatkom 80-tych rokov vyjadrili i členstvom v jej radoch. Na transformovanej americkej Novej pravici si našli svoje miesto a ich zahraničnopolitické názory zožali úspech, o čom svedčí angažovanie niektorých neokonzervatívcov na dôležité posty v Reaganovej prvej administratíve. Hoci so skončením studenej vojny neokonzervatívne hnutie zdanlivo splynulo s konzervatizmom, predsali si v oblasti zahraničnej politiky neokonzervatívci zachovali autentické názory. V rámci rôznych think tankov a časopisov redefinovali neokonzervatívne predstavy o úlohe Spojených štátov v medzinárodnom prostredí bez superveľmocenského rivala. Po odmlke sa do povedomia nielen americkej ale i svetovej verejnosti dostali v súvislosti s G.W. Bushovou Národnou bezpečnostnou stratégiou z roku 2002, ktorá do určitej miery odzrkadľuje niektoré neokonzervatívne idey.

Neokonzervatívne hnutie rozčlením na tri generácie¹⁰ Takýto model posluží na zjednodušenie a sprehľadnenie ideových premien hnutia v kontexte historických udalostí. Za prvú generáciu budem považovať zakladateľov, skupinu intelektuálov, ktorí sa v 60-tych rokoch v americkom prostredí nachádzali viac naľavo od stredu na pravoľavej ose. Zaradím medzi nich „duchovných otcov“ neokonzervatizmu Irvinga Kristola a Normana Podhoretza spolu s ich spolupracovníkmi z časopisov *The Public Interest* a *Commentary*. V zahraničných veciach boli presvedčenými antikomunistami, ktorí pokladali détente za nemorálnu politiku a za zlyhanie v úlohe postaviť sa zlu vteleného do komunizmu.¹¹

---

⁹ Clarke, J. – Halper, S., *America Alone: The Neo-Conservatives and the Global Order*, str. 44.

¹⁰ Hnutie by bolo možné rozdeliť aj na generácie dve - pri identifikovaní prvej generácie vychádzať zo situácie 70-tych a 80-tych rokov, kedy rástol vplyv neokonzervatívcov na politický život a zaznamenali aj úspech na úrovni vládnej politiky. Druhú generáciu by potom bolo možné časovo zaradiť do obdobia 90-tych rokov a stotožniť ju skupinou okolo W. Kristola a R. Kagana.

¹¹ Clarke – Halper, str. 41.

Druhú generáciu odvodzujem od situácie v 70-tych a 80-tych rokoch, počas ktorých už neokonzervatívne hnutie získava jasnejšie kontúry, udomácňuje sa v Republikánskej strane a prostredníctvom niektorých predstaviteľov, napríklad E. Abramsa, P. Wolfowitz, R. Perleho, J. Kirkpatrickovej, Williama Benneta či Richarda Pipesa, má priamy vplyv na formovanie zahraničnej politiky v administratíve prezidenta Reagana. Čo sa personálneho obsadenia druhej generácie týka, dochádza k prepojeniu generácie zakladateľov s mladšími a pravicovejšími odborníkmi na zahraničnú politiku. Príznačným znakom tejto generácie je volanie po politike „rollback“, teda oslobodzovania, úplnej porážke komunizmu a vyzdvihovanie morálnej nadsadenosti liberálnej demokracie.

Tretiu generáciu stotožňujem s prácou „konzervatívnych neokonzervatívov“ W. Kristola a R. Kagana v období po skončení studenej vojny.¹² Spolupracujú ďalej so „studenovojnovými“ neokonzervatívami, pričom spoločnú reč nachádzajú i s niektorými realistami a republikánskymi politikmi (Cheney, Rumsfeld)¹³, čím vytvárajú pomerne široký okruh spolupracovníkov. Spomenúť môžeme napríklad M. Booth, F. Fukuyamu, F. Gaffneyho, D. Feitha, Ch. Krauthammera, M. Ledeen, L. Libbyho, R. Perleho a P. Wolfowitz. V 90-tych rokoch na stránkach *The Weekly Standard* a *Commentary* alebo v rámci think tankov *Project for the New American Century* a *American Enterprise Institute* formulovali svoju predstavu o angažovanej a na šírenie demokracie zameranej americkej zahraničnej politike v postbipolárnom svete.

1.1 Prvá generácia

Zakladateľov neokonzervatívneho hnutia nájdeme v ľavico liberálnom prostredí, kde začínali ako umiernení socialisti alebo ľavicoví liberáli. Niektorí boli v mladosti dokonca i stúpenkami radikálnej ľavice. Prvé stretnutia a formovanie názorov „otcov“ neokonzervatizmu prebiehali počas ich štúdií na newyorskej City College¹⁴ v 30-tych rokoch v rámci trockistickej bunky *Alcove 1*. Často viedli ostré debaty s členmi stalinistickej bunky *Alcove 2*.¹⁵ Silný anti-stalinizmus bol pre skupinu dôležitým ideovým jednotiteľom. Jadro skupinky mladých intelektuálov, ktorí väčšinou pochádzali

---

¹² Hoder, L., str. 195.

¹³ Obaja patria k signatárom programového vyhlásenia think tanku *Project for the New American Century*; <http://www.newamericancentury.org/statementofprinciples.htm>.

¹⁴ City College bola v 30-tych akýmsi „proletárskym Harvardom“. Študenti väčšinou pochádzali z prostredia robotníckej triedy, či východoeurópskych židovských imigrantov. Ich sociálny pôvod im teda neumožňoval štúdium na univerzitách prestížnej Ivy League.

¹⁵ Podľa dokumentu Public Broadcasting, *Arguing the World*.

z rodín židovských imigrantov a nižšej strednej vrstvy, tvorili I. Kristol, N. Glazer, D. Bell a I. Howe. Postupne sa skupinka rozširovala o radu ďalších, napríklad N. Podhoretza, G. Himmelfarbovú, M. Laskyho, S. M. Lipseta a D.P. Moynihana. Do konca druhej svetovej vojny však od trockizmu upustili,¹⁶ a práve podrobná znalosť podstaty stalinského komunizmu a ideologické sklamanie sa podpísali pod ich presvedčený antikomunizmus.¹⁷

Sociálny pôvod neokonzervatívcov vyrastajúcich v období Veľkej hospodárskej krízy ich prirodzene viedol k podpore demokratického prezidenta F.D. Roosevelta a jeho programom v rámci New Dealu, a teda aj k počiatočnému príklonu k ľavicvi.¹⁸ Dopad na neokonzervatívne hnutie mali nepochybne i židovské korene niektorých predstaviteľov. Často sú dnes preto predstavitelia tretej generácie kritizovaní za údajne nadštandardnú podporu Izraela. V tejto súvislosti sa na svetlo sveta dostali i najrôznejšie konšpiračné teórie o vplyve židovskej kabaly na administratívu G. W. Busha.¹⁹ Židovstvo však nebolo zásadným aspektom celého hnutia a medzi členmi boli i zástanci iných náboženstiev.²⁰ Navyše, ochrana Izraela je už od jeho vzniku súčasťou princípov americkej zahraničnej politiky. Je preto namieste priblížiť, ako sami neokonzervatívci zdôvodňujú svoju podporu Izraela. Tento štát vnímajú ako veľmi zraniteľnú základňu Západu v strategicky kľúčovom regióne a každý útok na jeho legitimitu interpretujú ako ideologický útok proti demokratickému svetu. V ideologicky rozdelenom svete počas studenej vojny bol tvorcom a vodcom týchto útokov Sovietsky zväz, zatiaľ čo Izrael bol ako tradičný chránenec Spojených štátov ostrovom antikomunizmu na Blízkom východe. Strategické dôvody, zdieľanie antikomunizmu a demokracie, robilo podľa Podhoretza z neokonzervatívcov spojencov Izraela prinajmenšom rovnako tak, ako spoločné náboženstvo²¹

---

¹⁶ Fukuyama, F., *After the Neocons: America at the Crossroads*, str. 16.

¹⁷ Antikomunizmus americkej ľavice mal inú povahu ako antikomunizmus tradičnej pravice. Ten ľavicový pramenil jednak z rozčarovania zo Stalinovej krutosti voči vlastnému obyvateľstvu, ale aj z ideologického sklamanie - stalinizmu vyčítali zradu cieľov revolučného socializmu. Protikomunistický postoj vychádzal aj z presvedčenia o podiele nemeckých komunistov pri nástupe Hitlera k moci a tolerovania fašizmu. Pravica sa v zásade s komunizmom ideologicky nestotožnila, okrem iného kvôli jeho ateizmu a centrálne plánovanej ekonomike. V antikomunistickej činnosti sa zameriavala skôr na vnútorného nepriateľa, čo sa prejavilo najmä v McCarthyho ére. Fukuyama, F., str.16 a Lipset, S. M., *Dvousečná zbraň: rub a líc americké výjimečnosti*, str. 199.

¹⁸ Hoder, str. 184.

¹⁹ Boot, M., Neocons a Muravchik, J., *The Neoconservative Cabal*.

²⁰ Napríklad J.Q. Wilson, D.P.Moynihan, M. Novak, W.J. Bennett, J. Kirkpatrick neboli židovského náboženstva. (Dorrien, G., *Imperial Designs: Neoconservatism and the New Pax Americana* , str. 15).

²¹ Podhoretz, N., *Neoconservatism: A Eulogy*.

Ako poznamenáva Steinfels, autor prvej komplexnej štúdie o neokonzervatizme z roku 1979, k zmapovaniu intelektuála je potrebné zmapovanie časopisov, do ktorých prispieva. Dielo neokonzervatívcov je spojené najmä s časopismi *Commentary*, ktorý vydáva American Jewish Committee a *The Public Interest*, ktorý v roku 1965 založil Irving Kristol. Zameriavali sa predovšetkým na komentovanie najrozličnejších vnútropolitických záležitostí a kultúry. Časopisy vplyvom neokonzervatívnych prispievateľov výrazne menili svoj charakter. Napríklad pod vedením N. Podhoretza sa na stránkach *Commentary* (editorom sa stal v roku 1959) v 60-tych rokoch často objavovala kritika Novej ľavice a kontrakultúry.²² Medzi témami nechýbala ani nastupujúca studená vojna a postupy senátora McCarthyho proti americkým komunistom. Hoci i neokonzervatívci chceli s komunizmom skončiť, prehnané praktiky uplatňované mccartizmom antikomunistickej otázke podľa nich viac uškodili než prospeli.²³ V tejto súvislosti si na mušku brali i tých liberálov, ktorý na jednej strane obhajovali občianske práva amerických komunistov, no na strane druhej podporovali stalinský režim Severnej Kórey.²⁴

Cez svoju bohatú publikačnú činnosť i pôsobením na prestížnych univerzitách (napríklad na Harvarde Bell, Moynihan, J.Q.Wilson a Glazer i na Berkeley) či iných inštitúciách (Kristol sa stal riaditeľom nakladateľstva Basic Books), si neokonzervatívci vybudovali uznanie v intelektuálnych kruhoch, čo sa v 70-tych rokoch ukázalo ako veľká devíza pre prijatie do zreformovanej Republikánskej strany. Konzervatívci totiž dlhodobo postrádali podobné kapacity v ideovej konfrontácii s liberálmi.²⁵

Jednotliví autori sa líšia v interpretácii toho, aký vplyv mali radikálne ľavicové korene na neskoršie názory neokonzervatívcov. Napríklad John Judis vidí paralelu medzi Trockého ideou permanentnej revolúcie šírenia socializmu na strane jednej a neokonzervatívnym šírením demokracie na strane druhej.²⁶ Podobne sa predstavitelia tretej generácie nevyhli tomu, že ich viera v prínos americkej sily k rozšíreniu demokracie vo svete bola opísaná ako forma marxistického dogmatizmu.²⁷ Naopak Halper a Clarke poukazujú na to, že Trockého myšlienky sa v prácach neokonzervatívcov ďalej neobjavujú. Skôr sa prejavuje v uvedomení si dôležitosti

---

²² Steinfels, P., *The Neoconservatives: The men who are changing america's politics*, str. 4.

²³ Fukuyama, str.17.

²⁴ Hoder, str. 186.

²⁵ Nuechterlein, J., *The End of Neoconservatism*.

²⁶ Judis, J., *From Trotskyism to Anachronism*.

významu ideí v politike, čo je dodnes pre neokonzervatívcov charakteristické.²⁸ Dôležitým dôsledkom ľavicových začiatkov pre zahraničnopolitické postoje neokonzervatívcov sa stalo vnímanie Stalinovho Sovietskeho zväzu ako represívneho a antisemitského režimu, ktorý predstavuje zásadnú hrozbu pre slobodu. Preto budú neokonzervatívci vyžadovať, aby takéto presvedčenie reflektovala americká politika a proti komunistickému totalitarizmu nekompromisne bojovala.²⁹

1.1.1 60-te a 70-te roky

Asi najznámejšia a často citovaná definícia neokonzervatívcov pochádza z pera Irvinga Kristola, ktorý ich nazval ako „liberálov, ktorí boli prepadnutí realitou“.³⁰ Jedná sa o realitu 60-tych a začiatku 70-tych rokov počas ktorých dochádzalo v Spojených štátoch k významným politickým a spoločenským posunom v súvislosti s hnutím za občianske práva, vojnou vo Vietname, protivojnovým hnutím, či novou politikou Novej ľavice v rámci Demokratickej strany.³¹

Na začiatku americkej intervencie vo Vietname väčšina americkej nekomunistickej ľavice zásah podporovala. S predlžujúcim sa trvaním, neúspechmi a radikalizáciou jej oponentov sa však ľavicový tábor začal štiepiť. Štiepenie sa dotklo aj Demokratickej strany, ktorá bola dovtedy jednotná v podpore Rooseveltovho Nového údelu a antikomunistickej zahraničnej politiky prezidentov Trumana a Kennedyho. „Krídlo takzvanej novej politiky, predstavované senátorom Eugenom McCarthy, Georgom McGovernom a Robertom Kennedym, vojnu (vo Vietname) odmietlo a podporilo jednanie so Sovietmi o odzbrojení a o ďalších otázkach. Naopak, rada „starosvetkých“ zástancov Nového údelu, ku ktorým patrili Lyndon Johnson, Hubert Humphrey a Henry Jackson [...] zostala v principiálnej opozícii voči komunizmu a podporovala vojnu vo Vietname.“³² V období medzi rokmi 1967 a 1976 sa zástanci zmienenej ‚novej politiky‘ snažili preformulovať zahraničnopolitické názory. Základným návodom bola snaha dištancovať sa od zástancov tvrdej antikomunistickej politiky.³³

---

²⁷ Barša, P., *Hodina impéria*, str. 113.

²⁸ Clarke-Halper, str. 45; ďalej napr. Goldberg: *The Neoconservative Invention*.

²⁹ Lipset, str. 210.

³⁰ Napríklad Barry, T., *Neocons and Liberals Together, Again*.

³¹ Pre detailnejšie rozpracované postoje neokonzervatívcov k týmto otázkam pozri napríklad Lipset, str. 199-213.

³² Lipset, str. 202.

³³ Ehrman, J., *The Rise of Neoconservatism: Intellectuals and Foreign Affairs 1945-1994*, str. 3.

1.1.2 Koalícia za demokratickú väčšinu

S novou prevládajúcou „ľavicovejšou“ orientáciou Demokratickej strany v otázkach zahraničnej a obrannej politiky, ktorá sa podpísala i pod nomináciu McGoverna za prezidentského kandidáta v roku 1972, však neokonzervatívci nesúhlasili. V roku 1972 sa celá škála neokonzervatívcov združila okolo senátora Henryho Jacksona, vodcu konzervatívneho krídla Demokratickej strany, ktorý založil združenie *Koalícia za demokratickú väčšinu (Coalition for Democratic Majority - CDM)*, ktorého cieľom bolo odkloniť smerovanie Demokratickej strany od nových tendencií a navrátiť ju k tradičnému liberalizmu. Jackson a jeho koalícia podporovali silnú armádu a koncept „mier pomocou sily“. Širším cieľom CDM však bolo znovuzavedenie politiky zdržovania ako jadra americkej zahraničnej politiky. Za týmto účelom sa dožadovali silnej národnej obrany a aktívneho odporu proti totalitarizmu a potlačovaniu občianskych slobôd. Naopak, vyzývali k podpore spojencov, ktorí zdieľajú americké demokratické hodnoty. Významnú úlohu zohrala aj CDM kampaň, rozširujúca povedomie o sovietskej hrozbe a upozorňujúca na prevahu Sovietskeho zväzu v studenej vojne.³⁴ Samotná spolupráca s Jacksonom bola pre neokonzervatívcov ako Perle, Feith, Abrams a Wolfowitz veľmi prínosná a ovplyvnila ich názory, najmä čo sa silovej zahraničnej politiky týka. Senátor, ktorého neokonzervatívci podporovali ako nominanta na prezidentský úrad v roku 1972 a 1976, patril medzi hlavných zástancov nekompromisnej protisovietskej politiky a kritizoval Nixonovu a Kissingerovu politiku détente a mierovej koexistencie so SSSR. Bol presvedčený, že USA si môže dovoliť, či má dokonca morálnu povinnosť, jednať so SSSR z pozície sily a nie mu ustupovať.³⁵

1.1.3 Výbor pre súčasné ohrozenie

Zvolenie Jimmyho Cartera za amerického prezidenta v roku 1976 primälo zástancov tvrdej línie boja proti komunizmu k akcii. Z tohto popudu bol v tom istom roku založený *Výbor pre súčasné ohrozenie (Committee on the Present Danger)*, ktorého politický základ tvorili príslušníci *Koalície za demokratickú väčšinu*, ďalší antikomunistickí sociálni demokrati, zástupci odborov, konzervatívni republikáni a akademici.³⁶ Spájalo ich presvedčenie, že komunizmus predstavuje veľké zlo a je morálnou povinnosťou Spojených štátov s týmto zlom skončiť. Výbor nielenže

³⁴ RightWeb, <http://rightweb.irc-online.org/gw/1583.html>.

³⁵ Vilímek, P., Ideové proměny zahraniční politiky USA. Odkud se vzali američtí neokonzervativci?

apeloval na silnú antisovietskú politiku, ale všeobecne na expanzívnejšiu a progresívnejšiu zahraničnú politiku. Na varovanie pred narastajúcou sovietskou nukleárnou prevahou mali veľký vplyv aj koncepty významných stratégov P. Nitzeho a A. Wohlstettera. O vplyve A. Wohlstettera na 3. generáciu neokonzervatívcov sa podrobnejšie zmienim v kapitole druhej.

S neúspechom účasti vo Vietname začal totiž na americkú zahraničnú politiku Novej ľavice pôsobiť duch izolacionizmu a čoraz viac sa prejavovať.³⁷ Irving Kristol takúto orientáciu odmietal a bol presvedčený, že USA i naďalej musí zastávať pozíciu vodcu medzi štátmi. Tie sa na americkú moc spoliehajú a Spojené štáty musia dostať svojej veľmocenskej zodpovednosti, i keď cena za angažovanú politiku nie je vždy najnižšia.³⁸ Podľa neokonzervatívcov bolo pri akútnej hrozbe komunizmu nevyhnutné sa váhavosti a strachu v zahraničnej politike zbaviť. Napomôcť tomu mohla jedine viditeľnejšie patriotická kultúra a odhodlané konfrontovanie a zatlačovanie expanzívnej politiky Moskvy.³⁹

1.1.4 Nové označenie, vymedzenie pojmu

Samotný názov „neokonzervatizmus“ začali v polovici 70-tych rokov šíriť redaktori z časopisu *Dissent* pod vedením lídra Demokratických socialistov M. Harringtona, pôvodne na označenie svojich niekdajších kolegov pravicového krídla zaniknutej Americkej socialistickej strany.⁴⁰ Od týchto podporovateľov americkej účasti vo Vietname sa dištancovali ako od zástancov konzervatívnych názorov.⁴¹ Predpona „neo“ sa uchytila na pomenovanie pravicovej inklinácie liberálov „starého zamerania“ v otázkach zahraničnej politiky, ktorá ich priviedla do Republikánskej strany. Rozhodne sa nejedná o zástancov radikálne pravicových názorov, ako by predpona „neo“ mohla signalizovať.

Irving Kristol svoj posun i zoficiálnil vstupom do Republikánskej strany v roku 1972. V tomto kroku ho výrazne neskôr nasledovala aj rada ďalších

---

³⁶ Hoder, str. 191. Pre detailnejšie informácie viď. RigtWeb.

³⁷ Podhoretz, N., *Strange Befellows*.

³⁸ Ehrman, str. 49.

³⁹ Clarke – Halper, str. 57.

⁴⁰ Americká socialistickej strana sa v roku 1972 rozpadla na Amerických sociálnych demokratov a Demokratických socialistov.

⁴¹ Lipset, str. 203.

neokonzervatívcom,⁴² mnoho ich však aj naďalej zotrvalo v demokratickom tábore, najznámejší z nich napríklad D.P. Moynihan. Váhanie v otázke prestupu ku konzervatívcom naznačuje, že pre členov prvej generácie neokonzervatívneho hnutia nebolo jednoduché stotožniť sa s novým označením a miestom, ktoré v politickom spektre zaujali. Avšak ďalšia generácia neokonzervatívcom, ktorej príslušníci nemajú za sebou dlhoročné pôsobenie v ľavicovom tábore, už svoju „nálepku“ nevníma pejoratívne. Vytvára si stabilné prostredie v rámci Novej pravice, dokonca sa môžu k zahraničnej a obrannej politike Spojených štátov vyjadrovať z vplyvných pozícií Reaganovej prvej administratívy.

1.2 Druhá generácia

Na kritike politiky Carterovej (1977-1981) zahraničnopolitickej koncepcie zameranej na ľudské práva a demokraciu sa jasnejšie vymedzili kontúry neokonzervatívneho pohľadu na zahraničnú politiku. V neokonzervatívnych kruhoch sa presadzujú o generáciu mladší jedinci, ktorí sa od reprezentantov prvej generácie líšia takmer výlučným zameraním na otázky zahraničnej politiky. I profesnou orientáciou sa odlišujú od prvej generácie. Sú medzi nimi politológovia, odborníci na medzinárodné vzťahy, historikovia či právnici. Medzi inými možno spomenúť E. Abramsa, W. Bennetta, J. Kirkpatrickovú, R. Perleho, R. Pipesa, E. Rostowa, J. Muravchika, M. Leedena či Paula Wolfowitzu. Na zahraničnopolitické témy bol orientovaný aj ďalší s neokonzervatizmom spätý časopis *The National Interest*, ktorý v roku 1985 založil Irving Kristol.

Carterovi neokonzervatívni „jastrabi“ vyčítali najmä nedostatočnú reakciu na expanzívnu politiku Sovietskeho zväzu a nárast sovietskych vojenských jednotiek. Varovali, že USA stráca v mnohých oblastiach vplyv a americké vojenské kapacity neodpovedajú na zvyšujúcu sa sovietsku konkurenciu. J. Kirkpatricková spomedzi neokonzervatívcom vo svojom slávnom článku *Dictatorships and double standards* kritizovala Cartera za aktívnu podporu demokratických reforiem v mene šírenia ľudských práv a demokracie v krajinách s pravicovo autoritatívnymi režimami ako Irán alebo Nikaragua. Podobný „ľudskoprávny meter“ už však nepoužíval na režimy

---

⁴² Napríklad E. Abrams, W. Bennett, P. Berger, M. Deckerová, G. Himmelfarbová, E. a J. Kirkpatricková, N. Podhoretz a A. Wildawsky. (Lipset, str. 207); John Ehrman udáva, že Kristol svojím vstupom do Republikánskej strany mnohých ostatných neokonzervatívcom predstihol takmer o dekádu. (Ehrman, str. 46).

komunistické, v ktorých akceptoval daný status quo. Výsledkom takejto politiky bolo nahradenie k USA priateľských režimov režimami rovnako autoritárskymi, no radikálnymi a k USA nepriateľskými. Kirkpatricková zastávala presvedčenie, že pri požadovaní zmeny nedemokratických režimov na demokratické, by Spojené štáty na pozadí boja proti komunizmu mali mať „dvojité meradlo“. Vychádzala z domnienky, že autoritárske režimy sa môžu časom postupne vyvinúť v demokratické, no komunistické totalitné režimy nie. Preto by USA malo na autoritárske režimy radšej podporovať v dobe, keď tieto zápasia s vnútorným nepriateľom, a pohliadať na ne ako na cenných spojencov v boji proti „väčšiemu zlu“.⁴³ Kirkpatricková teda obhajovala postupnú demokratizáciu pred radikálnou, nastolenou zmenou. V tejto koncepcii sa zračí posun neokonzervatívcov od pokusov zmeniť svet ku konzervatívnejšiemu pohľadu na zahraničnú politiku.⁴⁴ Taktiež v sebe zahŕňala volanie neokonzervatívcov po zastavení sovietskej expanzie v krajinách tretieho sveta, prípadne jej zatlačení. Koncepcia sa stretla s kladnou odozvou u prezidenta Reagana, o čom svedčí i menovanie Kirkpatrickovej do funkcie veľvyslankyne USA pri OSN.⁴⁵ Ukázala sa ako vhodný základ pre Reaganovu politiku práve k štátom tretieho sveta.

1.2.1 Prvé úspechy

Víťazstvo Ronalda Reagana v prezidentských voľbách roku 1980 neznamenal len veľký úspech Republikánskej strany a Novej pravice ako takej, ale i obrat v americkom vedení studenej vojny. Reagana podporovali neokonzervatívci v nádeji, že tento niekdajší Demokrat vníma „súčasnú hrozbu“ rovnako ako oni, a že zahraničnú politiku Spojených štátov povedie v „starej“ liberálnej tradícii zdržovania Sovietskeho zväzu. Reagan nastolil americkej zahraničnej politike aktívny a asertívny kurz v boji proti komunizmu. V prístupe k SSSR zvolil stratégiu „rollback“, oslobodzovania namiesto „appeasementu“, uzmierovania. Reálnosť jeho zámerov sa prejavila v navýšení rozpočtu na obranu, novom strategicko-bezpečnostnom pláne SDI (*Strategic Defense Initiative*), vďaka ktorému by USA nadobudlo strategickú prevahu proti Sovietskemu zväzu.⁴⁶ I rétorika Ronalda Reagana odzrkadľovala negatívny postoj k režimu Sovietskeho zväzu,

---

⁴³ Kirkpatricková, J., Dictatorships and Double Standards.

⁴⁴ Ehrman, str. 121.

⁴⁵ Funkciu zastávala v období 1981-1985, zdroj: <http://rightweb.irc-online.org/profile/1250.html>.

⁴⁶ Podhoretz, N., Reagan's Road to Détente.

ktorý nazval ako „The Evil Empire“.⁴⁷ Do boja proti tomuto „zlu“ opat' zaviedol ideály slobody a demokracie a apeloval na prebudenie amerického patriotizmu.

Neklamným znakom odozvy, ktorej sa neokonzervatívne náhľadu na svet dostávalo od prezidenta Reagana, je počet neokonzervatívco v rôznych vplyvných postoch v jeho administratíve (napríklad už spomínaná J. Kirkpatricková, ale aj R. Perle, E. Abrams, R. Pipes, E. Rostow, či P. Wolfowitz).⁴⁸ Lipset upozorňuje na zaujímavú skutočnosť a to, že funkcie neokonzervatívco spadali takmer výlučne do oblasti zahraničnej politiky, obrany, školstva a intelektuálnych aktivít. Žiadny nezískal post, z ktorého by mohol ovplyvňovať hospodársku alebo sociálnu politiku.⁴⁹

1.2.2 Koniec studenej vojny

Medzi neokonzervatívami však s akciami Solidarity proti komunistickému režimu v Poľsku v roku 1981 a vývojom udalostí na Filipínach v roku 1986⁵⁰ došlo k posunu od tzv. Kirkpatrickovej doktríny postupnej transformácie režimov v demokratické ku „wilsoniánskemu konceptu“ aktívneho šírenia demokracie. Táto zmena čo to napovedá o vnútornej diskusii a vývoji prebiehajúcich v 80-tych rokoch vrámci neokonzervatívneho hnutia ako takého. Tento koncept zastával napríklad P. Wolfowitz, ktorý presadzoval návrat k morálnej nadradenosti demokracie ako efektívneho nástroja boja proti komunizmu; ako sa Wolfowitz vyjadril, „najlepším protijedom proti komunizmu je demokracia“.⁵¹ S demokraciou by sa teda nemalo zahrávať a využívať ju v boji proti Sovietskemu zväzu podľa toho, ako je to pre USA výhodné. Mala by byť podporovaná všade. Sám Wolfowitz však následne odmietal, že by Kirkpatrickovej myšlienky boli v kontraste s jeho, a teda že by existovala nejednota medzi neokonzervatívnymi prístupmi k demokracii a boji proti Sovietskemu zväzu a komunizmu. Postoj k demokracii a jej aktívnemu šíreniu ako ho za Reagana presadzoval Wolfowitz sa stane jedným z určujúcich znakov neokonzervatívco tretej generácie.

Hoci sa hlavný predstavitelia tretej generácie neokonzervatívneho hnutia v 90-tych rokoch dovolávajú neo-reaganovskej zahraničnej politiky a Reagana predkladajú za svoj

---

⁴⁷ Joch, R., *Americká zahraniční politika a role USA ve světě*, str. 18.

⁴⁸ Dorrien, str. 10.

⁴⁹ Lipset, str. 206.

⁵⁰ Pre detailnejší popis vývoja situácie na Filipínach pozri Mann, J., *Rise of the Vulcans*, str. 131.

⁵¹ Mann, str. 136.

vzor, smerom ku koncu jeho druhého funkčného obdobia a uvoľňovania napätia studenej vojny boli neokonzervatívci z Reagana rozčarovaní. Nepozdávala sa im priepasť medzi jeho nekompromisnou rétorikou, ktorá sľubovala naplnenie ich predstáv a reálnymi činmi k SSSR zmierlivými.⁵² Táto kritika súvisí aj s určitými rozpakmi, ktoré neokonzervatívcom a ich vnímaniu SSSR ako zlomyselného, voči zmene imúnneho režimu spôsobil nástup nového vodcu Sovietskeho zväzu Michaila Gorbačova, jeho zmierlivejší tón pri jednaní so Západom a snahy o reformu. Podľa Dorriena, autora knihy *Imperial Designs: Neoconservatism and the New Pax Americana*, mnohí z neokonzervatívcom dokonca odmietali pripustiť, že studená vojna sa naozaj skončila. Predovšetkým autori píšuci pre *Commentary* pokladali Gorbačovovu politiku za dobre premyslený krok k odzbrojeniu Západu. Reaganovi vyčítali, že sa nechal nachytať a ohrozoval bezpečnosť Spojených štátov.⁵³

Nečakaný kolaps Sovietskeho zväzu neokonzervatívcom, ako vlastne takmer všetkých, prekvapil. V spätnej reflexii však Podhoretz tvrdí, že koniec studenej vojny poukázal na správnosť neokonzervatívami propagovanej politiky – zvyšovanie ozbrojených síl spojené s ideologickou ofenzívou.⁵⁴

1.3 Tretia generácia

S pádom komunizmu, rozpadom Sovietskeho zväzu a koncom studenej vojny neokonzervatívci prišli o hlavnú položku svojej zahraničnopolitickej agendy, ktorým bol boj proti komunizmu. Dorrien uvádza reakciu Normana Podhoretza, ktorý na otázku, prečo prestal písať, jednoducho odpovedal, že už nevie, čo si má myslieť.⁵⁵ Bolo však treba definovať nový hlavný predmet americkej zahraničnej politiky. V neokonzervatívnych kruhoch sa táto debata točila okolo dvoch možných prístupov. Konkrétne, či majú Spojené štáty presadzovať wilsoniánsku zahraničnú politiku venovanú šíreniu demokracie vo svete, alebo majú svoju zahraničnú politiku orientovať podľa úzko špecifikovaného národného záujmu.⁵⁶ K druhej možnosti sa priklonili napríklad Glazer, Kirkpatricková či I. Kristol. Začali volať po návrate do „normality“, užšie definovanom národnom záujme, menšej angažovanosti USA vo svete a súvisiacim

---

⁵² Clarke – Halper, *America Alone*, str. 164-67.

⁵³ Dorrien, str. 13-14.

⁵⁴ Podhoretz, *Neoconservatism: A Eulogy*.

⁵⁵ Dorrien, str. 14.

⁵⁶ Ehrman, str. 180.

znížením výdajov na obranu.⁵⁷ I napriek tomu, že verili v pozitívny prínos šírenia demokracie pre USA, odmietali aktívnu účasť Spojených štátov v tomto procese. Odrádzali od „bojovania za slobodu“ (crusade for freedom) a naopak podporovali šírenie demokracie obmedzené na silu príkladu Spojených štátov.⁵⁸

No prevážila nová generácia volajúca predovšetkým po aktívnej účasti USA vo svete a šírení demokracie i s použitím sily. Argumentom podporujúcim toto stanovisko bola aj myšlienka Francisa Fukuyami, ktorý za cieľ svetových dejín označil víťazstvo liberálnej demokracie nad ostatnými formami. Potvrdil tak základný predpoklad neokonzervatívcov o univerzalite hodnôt liberálnej demokracie.⁵⁹ William Kristol založil časopis *The Weekly Standard* a spolu s Kaganom *Projekt nového amerického storočia (Project for the New American Century)*, ktoré sa stali hlavnými „baštami“ neokonzervatívcov a im nakloneným jednotlivcom (výraznými postavami sú napríklad Ch. Krauthammer, J. Muravchik, Wattenberg,...). Vytvorili viac-menej jasne identifikovateľnú koncepciu, ktorá neskôr do určitej miery poslúžila prezidentovi G.W. Bushovi ako ideový základ pri hľadaní náležitej odpovede Spojených štátov na teroristické útoky.

1.3.1 90-te roky

V 90-tych rokoch za prezidenta Clintona neokonzervatívci mierne utíchli v radoch opozičnej Republikánskej strany. Norman Podhoretz a Irving Kristol oznamovali zánik neokonzervatizmu. Jeho koniec sa mal podľa Podhoretza prejaviť najmä na názve hnutia ako takého – už nebolo potreba predpony „neo“, pretože ich idey svojím vplyvom pretvorili americký konzervatizmus. Ďalšia generácia neokonzervatívcov sa už mohla jednoducho nazývať konzervatívami. Zánik tak v tomto prípade podľa nich neznamená zlyhanie, ale úspech neokonzervatívnych ideí.⁶⁰ Hlavní predstavitelia tretej generácie neokonzervatívcov William Kristol a Robert Kagan, ako i ďalší, sa však v otázke ďalšieho smerovania americkej zahraničnej politiky so svojimi názormi častokrát behom 90-tych rokov ocitli v spore voči prevládajúcemu názoru v Republikánskej strane. Tradiční konzervatívni realisti im vyčítali, že na prvé miesto

---

⁵⁷ Fukuyama, str. 40-41.

⁵⁸ Ehrman, str. 18.

⁵⁹ Fischer, P., Americký neokonzervatizmus.

⁶⁰ Podhoretz, Neoconservatism: A Eulogy a Dorrien, str. 15.

nekladú americký národný záujem.⁶¹ Konzervatívci ďalej s neokonzervatívcami nezdieľali presvedčenie, že by niektorá z hrozieb, na ktoré poukazovali, mohla pre USA predstavovať ohrozenie porovnateľné s niekdajšou hrozbou Sovietskeho zväzu a komunizmu.⁶²

V zahraničnopolitických otázkach častovali neokonzervatívci ostrou kritikou i republikánskeho prezidenta G.H. Busha. Zazlievali mu najmä to, že neodstúpil Saddámov režim počas prvej vojny v Zálive a taktiež neangažovanosť v bojoch na území (bývalej) Juhoslávie. V oboch prípadoch totiž Bush prenechal hlavnú rozhodovaciu a vykonávaciu úlohu multilaterálnym organizáciám, Európskej únii na Balkáne a Organizácii spojených národov v Zálive. Neokonzervatívci v takomto váhavom prístupe videli začiatok cesty k premraniu jedinečnej americkej sily. Oba prípady tiež poukazujú na nedostatok morálneho odhodlania, ktorý by mal byť zo strany USA dostačujúcim dôvodom k intervencii. Zrieknutím sa povinností dali zelenú ostatným diktátorom, ktorí môžu jedného dňa predstavovať hrozbu samotným Spojeným štátom. Kvôli tomu, že neokonzervatívci postrádali v Bushovej politike dôraz na ideály a aktívnu angažovanosť USA ako hlavného garanta mieru v regionálnych konfliktoch, v roku 1992 väčšinou podporovali prezidentského kandidáta za Demokratickú stranu W. Clintona, predovšetkým pre jeho postoje k zahraničnej politike.⁶³

Medzi hlavnými diskutovanými témami zostávali čínsko-americké vzťahy, rozširovanie NATO, humanitárne intervencie v krajinách tretieho sveta, či intervencia na Balkáne.⁶⁴ Z uvedenej kritiky G.H. Busha je pochopiteľné, že neokonzervatívci na rozdiel od realistov Republikánskej strany a i časti protivojnovnej ľavice patrili k zástancom zásahu na podporu bosenských moslimov počas vojny v Bosne. Výrazne tiež podporovali rozšírenie NATO. Čo sa humanitárnych intervencií podnikaných Clintonovou administratívou týka, vyjadrovali k nim spolu s realistami svoj nesúhlas, nie však ku konceptu humanitárnej intervencie ako takej, ale skôr spôsobu, akým ich Clinton realizoval, teda predovšetkým multilaterálne.⁶⁵

---

⁶¹ Hofman, str. 186.

⁶² Vilímek P., Ideové proměny zahraniční politiky USA. Odkud se vzali američtí neokonzervativci?

⁶³ Clarke – Halper, str.81-83.

⁶⁴ Fukuyama, str. 40.

⁶⁵ Vilímek, P., Ideové proměny zahraniční politiky USA.

1.4 Záver

Cesta neokonzervatívcov z liberálneho do konzervatívneho tábora bola časovo relatívne krátka, no nie priama. John Ehrman v knihe *The Rise of Neoconservatism* upozorňuje na skutočnosť, že i napriek spleťtému vývoju sa zástanci neokonzervatizmu v svojich základných postojoch dostali blízko k postojom, z ktorých vyšli. Tiež by sa dalo tvrdiť, že sa od základného presvedčenia nikdy neodklonili, len ho prispôbili aktuálnej situácii na medzinárodnej a vnútro politickej scéne. Podľa Ehrmana sa hnutím ako červená niť vinie viera v konečné víťazstvo liberálnej demokracie.⁶⁶ Počas studenej vojny neokonzervatívcov spájala silný antikomunizmus, pretože si boli vedomí hrozby, ktorú komunizmus pre demokraciu a liberalizmus predstavuje. Dožadovali sa politiky zadržovania Sovietskeho zväzu a v jej asertívnom uplatňovaní videli jediný spôsob porazenía komunizmu a víťazstva liberálnej demokracie. Keďže americká ľavicová a Demokratická strana sa v reakcii na neúspech vo Vietname posunuli viac doľava a odstúpili od tradičnej podpory zadržovania komunizmu, namiesto ktorej presadzovali mierovú koexistenciu superveľmocí⁶⁷, neokonzervatívci sa ocitli na pomedzí liberalizmu a konzervatizmu. Hoci v sociálnej politike a ekonomike stále zastávali viac socialistické či sociálne-demokratické stanoviská, v zahraničnej politike sa priblížili ku konzervatívcovi, ktorí sledovali tzv. tvrdú líniu boja proti SSSR ako ju stelesnil vo svojej politike prezident Reagan. Po skončení studenej vojny si neokonzervatívci zachovali predovšetkým kladný vzťah k demokracii a jej celosvetové šírenie postavili do centra svojej zahraničnopolitickej koncepcie. Konkrétne názory tretej generácie neokonzervatívcov na zahraničnú politiku Spojených štátov v poststudenovo vojnovom období podrobne rozoberiem v nasledujúcej kapitole.

2. Neokonzervatívna zahraničná politika USA

Zásadný moment vo vývoji neokonzervatívneho prístupu k zahraničnej politike prišiel v období 1989 – 1991 s koncom studenej vojny a zánikom hlavnej hrozby USA – komunistického Sovietskeho zväzu. S novou situáciou na medzinárodnej scéne a v histórii bezprecedentným postavením Spojených štátov vyvstala potreba stanoviť nové zahraničnopolitické priority, ktoré by ‚nový svetový poriadok‘ reflektovali.

---

⁶⁶ Ehrman, str. 187.

⁶⁷ Dorrien, str. 22.

Taktiež sa pozornosť musela upriamiť na nové potenciálne hrozby a spôsoby, ako im predchádzať, alebo sa pred nimi brániť. V neokonzervatívnych kruhoch sa v snahe čo najlepšie definovať národný záujem USA v post-bipolárnom svete rozprúdila debata, keďže zhoda o amerických záujmoch z obdobia súperenia dvoch antagonistických superveľmocí a ideológií bola v nenávratne. Niektorí zo starších neokonzervatívcoov ako N. Glazer, J. Kirkpatricková či I. Kristol začali volať po užšie definovanom národnom záujme a zameraní sa na vnútropolitické problémy. Postupne však vplyv tejto skupiny v rámci hnutia slabol a novej výzvy sa zhostila tzv. tretia generácia neokonzervatívcoov, ktorá sa dožadovala „zásadnej zmeny v spôsobe, akým americkí lídri a verejnosť zmýšľajú o úlohe Ameriky vo svete“.⁶⁸ V 90-tych rokoch vyprofilovali svoju predstavu „nového amerického storočia“, v ktorom má americkej zahraničnej politike dominovať morálny komponent a šírenie demokracie.

V tejto kapitole priblížim určujúce znaky neokonzervatívnej zahraničnopolitickej koncepcie. Zodpoviem tak otázku: *Aké zásady pre zahraničnú politiku Spojených štátov neokonzervatívci tretej generácie navrhujú?* Zároveň upozorním na súvislosť medzi súčasnými názormi a historickými skúsenosťami, ktoré determinovali neokonzervatívne vnímanie úlohy USA a ideí v svetovej politike. Budem vychádzať z programu, ktorý navrhli poprední neokonzervatívci Robert Kagan a William Kristol na stránkach *The Weekly Standard* a detailnejšie vymedzili v článku *Toward a Neo-Reaganite Foreign Policy*⁶⁹. Vzhľadom k aktuálnosti tejto témy a stále prebiehajúcej diskusii o vplyve neokonzervatívcoov na zahraničnú politiku G. W. Busha sa zameriam na vysvetlenie názorov, ktoré formulovali v období medzi skončením studenej vojny (začiatok 90-tych rokov) a udalosťami z 11. septembra 2001.

Je tiež nevyhnutné opätovne zdôrazniť, že názory jednotlivých samozvaných neokonzervatívcoov sú rôznorodé, v niektorých otázkach panuje v rámci hnutia zhoda, v iných sa postoje autorov rozchádzajú. Pre túto vnútornú heterogenitu je zložitá ich predstavu o zahraničnej politike USA jednoznačne generalizovať. I napriek tomu je však možné abstrahovať princípy, ktoré sa neokonzervatívnym myslením vinú ako červená niť, vysvetľujú, prečo presadzujú danú zahraničnú politiku, a ktorými sa neokonzervatizmus odlišuje od iných zahraničnopolitických teórií.

---

⁶⁸ Kagan, R.–Kristol, W., *Present Dangers*, str. 9.

⁶⁹ Kagan, R.–Kristol, W., *Toward a Neo-Reaganite Foreign Policy*.

Základnú konštrukciu prístupu neokonzervatívcov k podobe americkej zahraničnej politiky a úlohe v medzinárodných vzťahoch je možné zhrnúť do štyroch princípov.⁷⁰ Neokonzervatívci urgujú, aby sa za účelom udržania svojej unikátnej pozície Spojené štáty (1) zhostili globálneho vodcovstva v podobe benevolentnej globálnej hegemonie so zahraničnou politikou zameranou na udržiavanie a šírenie medzinárodného poriadku priaznivého pre americkú bezpečnosť, blahobyt a princípy. Aby USA bolo schopné dostať svojim záväzkom a čeliť hrozbám je nutné, aby si (2) udržiavalo vojenskú prevahu a zvýšilo investície do obrany. (3) Z rovnakého dôvodu kladú dôraz na zvyšovanie počtu demokratických spojencov. Súčasne vyzývajú ku konfrontácií režimov, ktorých povaha sa nezlučuje s americkými princípmi a základnými hodnotami. Za týmto účelom má USA využívať svoju bezkonkurenčnú vojenskú silu a byť pripravené zasiahnuť proti potenciálnym hrozbám i samostatne, prípadne v spolupráci so spojencami „ochotnými“ nasledovať vodcovstvo Spojených štátov. Hlavným predpokladom pre dosiahnutie priaznivej a bezpečnej medzinárodnej konštelácie sú podľa neokonzervatívcov štáty založené na princípoch liberálnej demokracie. I z tohto dôvodu teda Spojené štáty majú (4) povinnosť šíriť demokraciu, podporovať politickú a ekonomickú slobodu a zvyšovať počet demokratických štátov nasadením americkej moci – ako ekonomickej, morálnej, tak aj vojenskej.

Uvedené body jednotlivo rozvijem v nasledujúcich častiach tejto kapitoly, ktorej cieľom nie je ciele neokonzervatívcov hodnotiť, ale detailnejšie rozpracovať a vysvetliť. Štvrtý zmieňovaný bod, dôraz na šírenie demokracie, či všeobecne volanie po moralizovanej zahraničnej politike, má v neokonzervatívnom myslení významné postavenie. Šírenie demokracie má nielen idealistické, ale aj strategické odôvodnenie. Táto skutočnosť súvisí s ich poňatím amerického národného záujmu. Nakoľko sa podľa môjho názoru jedná o zásadný prvok, ktorý je prostriedkom k napĺňaniu vyššie zmienovaných cieľov americkej zahraničnej politiky a tiež cieľom sám o sebe, podrobnejšie ho rozoberiem v samostatnej kapitole.

---

⁷⁰ Pri určovaní princípov neokonzervatizmu vychádzam z výpočtu základných cieľov neokonzervatívnej zahraničnej politiky ako sú uvedené v programovom vyhlásení (*Statement of Principles*) neokonzervatívneho think tanku *Project for the New American Century*. (<http://www.newamericancentury.org/statementofprinciples.htm>) Charakteristické znaky neokonzervatívnej zahraničnej politiky udáva i F. Fukuyama v knihe *After the Neocons*. Podľa neho neokonzervatizmus charakterizuje 1.) viera, že vnútorná povaha režimov je dôležitá a že zahraničná politika musí odrážať základné hodnoty liberálnej demokracie. 2.) viera, že americká sila má byť použitá na morálne účely 3.) skepticizmus voči medzinárodným inštitúciám a 4.) nedôvera v ambiciózne projekty sociálneho inžinierstva. Vo svojej práci bod štvrtý nezmieňujem, nakoľko sa domnievam, že autor tento bod zdôrazňuje predovšetkým v súvislosti s americkým pôsobením v Iraku po invázii v roku 2003. (Fukuyama, str. 48-49).

2.1 Spojené štáty – globálny vodca

Základným a väčšinovým východiskom úvah o postavení USA po skončení studenej vojny sa v neokonzervatívnych kruhoch stalo prijatie idey unipolárneho usporiadania medzinárodných vzťahov.⁷¹ Túto víziu formuloval Charles Krauthammer vo svojom článku ilustratívne nazvanom *The Unipolar Moment*. V tomto „momente“ na medzinárodnej scéne existuje len jediný pól svetovej moci - Spojené štáty americké. Hoci sa krajiny ako napríklad Japonsko a Nemecko tešia výraznej, najmä ekonomickej sile, čo do strategickej dôležitosti sú len „druhoradými mocnosťami“. Pri danom rozložení síl je v horizonte desaťročí veľmi málo pravdepodobný vzostup vyzývateľa, ktorý by mohol dominantnú pozíciu USA reálne podlomiť.⁷²

Vychádzajúc z tejto premisy neokonzervatívci špecifikovali, ako by sa USA na medzinárodnej scéne malo správať, a čo by malo presadzovať adekvátne k svojmu statusu. Jednak by USA vďaka neohrozenému postaveniu malo rázne uplatňovať svoju moc hegemóna a aktívne formovať svetový poriadok v súlade s americkým „národným záujmom“ a princípmi. Taktiež by USA malo vynakladať maximálne úsilie a prostriedky na to, aby zabránilo vzostupu akýchkoľvek rivalov a hrozieb, či aby nedbanlivým prístupom⁷³ o svoje unikátne postavenie rýchlo neprišlo. Jediné angažovaný prístup môže pre svet a USA samotné zaistiť bezpečnosť a stabilitu; „Ak chce Amerika stabilitu, bude si ju musieť vytvoriť“.⁷⁴ Charakter takéhoto „správania sa“ bližšie špecifikuje termín *benevolent hegemony* alebo benevolentná hegemonia⁷⁵, ktorý následne podrobne rozoberiem.

---

⁷¹ Existoval i predpoklad, že po skončení studenej vojny bude mať rozloženie síl na medzinárodnej scéne multipolárny charakter. (Krauthammer, Ch., *The Unipolar Moment*)

⁷² Krauthammer, Ch., *The Unipolar Moment*, str. 23-24. K Charlesovi Krauthammerovi je nutné poznamenať, že sa niekedy jeho stanoviská líšia v závislosti od situácie. Celkovo sa však sám označuje za neokonzervatívca.

⁷³ Pod „nedbanlivým prístupom“ majú neokonzervatívni autori na mysli prístup, v ktorom USA nedostojí svojim zodpovednostiam svetového vodcu, zredukuje ich alebo sa ich vzdá. Prejavuje sa predovšetkým v slabnutí vojenskej sily, ochabujúcej vôle k aktívnej účasti na a nevyjasnenej úlohy USA v medzinárodných vzťahoch. Takéto správanie by nevyhnutne povedlo ku kolapsu medzinárodného poriadku a nárastu hrozieb. Napríklad: Kagan–Kristol, *Present Dangers*, str.4; taktiež Krauthammer, *The Unipolar Moment*).

⁷⁴ Krauthammer, Ch., *The Unipolar Moment*, str. 29.

⁷⁵ Pre lepšie pochopenie anglického termínu *benevolent hegemony* sa tiež ako vhodný slovenský ekvivalent dá použiť spojenie *dobročinná hegemonia*.

2.1.1 ‚Benevolentná globálna hegemonia‘

Vďaka neexistencii rivalskej superveľmoci si tretia generácia neokonzervatívcov dovolila formulovať zahraničnopolitickú stratégiu orientovanú ofenzívnejšie než obe „studenovojnové“ generácie.⁷⁶ Jediný spoľahlivý spôsob, ako predísť kolapsu medzinárodného poriadku, zabezpečiť bezpečnosť, mier a zabrániť vzostupu hrozby pre veľmocenské postavenie USA, vidia W. Kristol a R. Kagan v budovaní a dlhodobom udržaní benevolentnej globálnej hegemonie USA.⁷⁷ Za týmto účelom si USA musí osvojiť tzv. neo-reaganovský prístup k zahraničnej politike, prístup, ktorý spája vojenskú pripravenosť a dôraz na morálne princípy. USA musí stavať na moci (ako vojenskej, tak aj na svojom morálnom kredite), ktorú si vybudovalo počas studenej vojny a použiť ju na formovanie sebe priaznivého svetového poriadku. USA preto musí kontinuálne demonštrovať svoje vedúce postavenie v boji proti diktátorom a nepriateľským ideológiám, pri presadzovaní amerických záujmov a nemenej dôležito pri šírení zásad liberálnej demokracie. Taktiež má byť pripravené poskytnúť pomocnú ruku nielen svojim spojencom, ale všetkým, ktorí „bojujú proti neobyčajným prejavom ľudského zla“.⁷⁸ Namiesto pasívneho sledovania medzinárodných udalostí a odhodlania sa k akcii až keď sa hrozba sama prejaví, neokonzervatívci predovšetkým vyžadujú správanie, ktoré akýkoľvek štát odradí od sledovania mocenskej, expanzívnej a agresívnej politiky.

Svojím prístupom sa stavajú proti tradičným izolacionistickým tendenciám v americkej zahraničnej politike. Kristol a Kagan v článku *Toward a Neo-reaganite Foreign Policy* ho približujú v kontraste s izolacionistickou zásadou šiesteho amerického prezidenta Johna Quincyho Adamsa z roku 1821: „Amerika nevyhľadáva v zahraničí príšery, aby ich ničila. Praje slobodu a nezávislosť všetkým [národom]. Je však bojovníčkou a ochrankyňou len slobody svojej.“⁷⁹ Neokonzervatívci naopak zastávajú presvedčenie, že pre slobodu, demokraciu a bezpečnosť Ameriky je lepšie „príšery“ vyhľadávať a ničiť ich skôr, než sa stanú príliš nebezpečné pre USA a celý svet.

---

⁷⁶ Konkrétnym príkladom je *Defence Planning Guidance* z roku 1992 vytvorená pod vedením P. Wolfowitza.

⁷⁷ Kagan–Kristol: *Toward a Neo-Reaganite Foreign Policy*.

⁷⁸ Kagan–Kristol, *Present Dangers*, p. 12.

⁷⁹ Kagan–Kristol, *Toward a Neo-Reaganite Foreign Policy*.

Ostatné štáty, a to ako spojenci, tak aj protivníci, vnímajú americkú hegemoniu podľa neokonzervatívnych autorov dvojako. Síce sa im nepozdáva arogancia a hegemoniálne aspirácie Spojených štátov, na strane druhej sú si vedomí, že sa tejto „hegemonii“ nečrtá žiadna vhodnejšia, či pre obe strany výhodnejšia alternatíva.⁸⁰ Aby však označenie „hegemón“ neevokovalo imperialistické ambície, upresňujú jeho význam: „Hegemón nie je nič viac a nič menej než vodca, ktorý má hlavný vplyv a autoritu nad ostatnými v jeho sfére.“⁸¹ Podľa Muravchikových slov má ona hegemonia aj „upokojujúci účinok“,⁸² čím štáty odrádza od zaujatia nepriateľského postoja voči USA a vytvárania protihegemoniálnych aliancií. Je tomu tak najmä vďaka výnimočnej povahe americkej globálnej dominancie a neobvyklému spôsobu, akým USA svoju moc uplatňuje. Podľa Williama Benneta Spojeným štátom nejde o územné zisky, ovládnutie iných štátov, ani o svetovú nadvládu. Princípy, na ktorých sú Spojené štáty založené im však diktujú onen „benevolentný“ prístup, prístup založený na americkom vodcovstve a šírení demokracie. „Za našou snahou šíriť americké ideály v zahraničí bolo a je presvedčenie, že základné práva sú nezadateľné, univerzálne, od Boha dané, a preto sú ich všetci ľudia hodní [...].“⁸³ Jedná sa teda o hegemóna, ktorý rozširuje oblasť mieru, nie vlastné územie, čo je spätne v záujme všetkých štátov.⁸⁴

Takýto „nesebecký“ postoj je však založený na presvedčení, že v prípade Spojených štátov sú morálne ciele a elementárne národné záujmy takmer vždy v súlade.⁸⁵ Sledovaním jedných (tj. šírením liberálnej demokracie) dochádza súčasne k napĺňaniu druhých (zaisteniu bezpečnosti USA a sveta) a naopak, pretože:

„ich vlastná prosperita zásadne závisí na prosperite iných; nemôže existovať americký blahobyť, pokiaľ nebude existovať globálny blahobyť; budúcnosť slobody v USA je závislá na šírení a udržaní slobody inde; z agresie kdekoľvek vzniká nebezpečenstvo agresie všade; a že nemožno dosiahnuť americkú národnú bezpečnosť bez značnej miery bezpečnosti medzinárodnej.“⁸⁶
(zvýraznenie pridané)

---

⁸⁰ Kagan, R., *The Benevolent Empire*.

⁸¹ Kagan–Kristol, *Toward a Neo-Reaganite Foreign Policy*.

⁸² Muravchik, J., *Losing the Peace*.

⁸³ Bennett, W., *Morality, Character and American Foreign Policy*, str. 294.

⁸⁴ Fischer, P., *Americký neokonzervatizmus*.

⁸⁵ Williams, M., *What is the National Interest? The Neoconservative Challenge in IR Theory*, str. 309

⁸⁶ Kagan, *The Benevolent Empire*.

Z tohto vyplýva, že americký národný záujem neokonzervatívci ponímajú vskutku široko a je úzko spätý so záujmami iných štátov. V tomto presvedčení leží i zdôvodnenie internacionalistickej, angažovanej zahraničnej politiky, zameranej na prevenciu nárastu hrozieb a šírenie slobody a demokracie.

2. 2 Neokonzervatizmus a spolupráca so spojencami

S unipolárnym postavením USA po roku 1989 prišla dilema, akým spôsobom má USA používať svoju moc a z akej pozície spolupracovať s ostatnými štátmi v medzinárodných vzťahoch na zabezpečenie svojej bezpečnosti. Krauthammer vyjadril jasne, že jednoznačná vojenská prevaha jedinej superveľmoci nad ostatnými štátmi jej nedovoľuje prijať multilateralizmus, keďže ten predpokladá približnú mocenskú rovnosť partnerov. Bol si však taktiež vedomý, že idea kolektívnej bezpečnosti a rovnoprávnosti medzi národmi má stále veľký vplyv a rozhodnutia prijaté pod rúskom multilateralizmu (napríklad s mandátom OSN) ľahšie získajú podporu verejnosti. Riešenie navrhol jednoduché – nezostáva iné, než „unilaterálne jednanie obliekať do multilaterálnych šiat“⁸⁷ a partikulárny záujem obaliť univerzalistickou rétorikou. To znamená, že jednostranné rozhodovanie a jednanie USA získa požehnanie, pokiaľ pri presadzovaní vlastných národných záujmov (hegemoniálnu kontrolu strategických oblastí, prístup na trhy a udržanie vojenskej prevahy) nezabudne zdôrazňovať, že predovšetkým presadzuje a obraňuje univerzálne hodnoty slobody a demokracie.

Očakávaná postudenovojnová multipolarita sa ukázala ako nereálna. Reálna je podľa neokonzervatívcov len „multipolarita chaosu“ ako alternatíva k americkej unipolárnej hegemonii. Preto jedinou cestou k bezpečnosti je „americká sila a vôľa – sila a vôľa viesť unipolárny svet, bez ostychu stanoviť pravidlá svetového poriadku a byť pripravený ho vynucovať“⁸⁸ Toto uvažovanie odzrkadľuje aj návrh bezpečnostnej politiky z roku 1992, ktorý navrhol vtedajší zástupca ministra obrany P. Wolfowitz. Otvorene formuluje názor, že by si USA malo udržiavať zbrojnú prevahu a schopnosť použiť ju v planetárnom rozsahu. Z amerického jednania musí byť jasné, že svetový poriadok je v konečnom dôsledku udržiavaný práve vďaka aktivite a sile USA. Pri riešení medzinárodných kríz má jednanie v koalíciách stále svoje miesto, tieto by však mali vznikáť „ad hoc“ za účelom riešenia partikulárnych kríz a s ich vyriešením tiež

---

⁸⁷ Krauthammer: The Unipolar Moment Revisited, str. 9.

zaniknúť. Pokiaľ sa však kolektívna akcia nebude môcť z akýchkoľvek dôvodov zrealizovať, alebo vyvstane akútna kríza vyžadujúca promptnú reakciu, musí si USA vyhradiť možnosť konať i samostatne.⁸⁹ Keďže jednoznačne volá po slobode využiť americkú silu na jednostranné riešenia situácií, nie je prekvapujúce pobúrenie, ktoré tento plán v USA vyvolal po tom, čo sa jeho časť dostala na verejnosť. Následne musel byť prepracovaný a odetý práve do oných „multilateralistických šiat“.

2.2.1 Spolupráca so spojencami

Kagan a Kristol v knihe *Present Dangers* však argumentujú, že stratégia, ktorej cieľom je zachovanie americkej dominancie nie je unilateralistická *per se*. Vysvetľujú, že k ustráženiu globálneho vodcovstva musí USA preukazovať väčší záväzok k svojim demokratickým spojencom. Opäť tu narážame na nutnosť prekrytia amerického národného záujmu poslaním vyšším, morálnejším a to, že jednanie, v ktorom USA pomáha demokratickým spojencom čeliť hrozbám zla je morálne správne. Postupne sa ale podstata takto poňatého multilateralizmu prejavuje – neokonzervatívci sú ochotní nechať obmedziť suverenitu Spojených štátov v rozhodovaní spoluprácou s koalíciou štátov alebo medzinárodnými inštitúciami len podmienené - pokiaľ ich predstavy o riešení daného problému budú v súlade s americkým národným záujmom. Do neho je však podľa neokonzervatívcov zároveň vtelený záujem všetkých mierumilovných národov planéty, takže ostatné štáty majú vlastne morálnu povinnosť ho podporiť.⁹⁰

Čo sa spolupráce so spojencami týka, „Američania uprednostňujú konanie so súhlasom a s podporou ostatných štátov, ak môžu. Sú ale dostatočne silný konať samostatne, ak musia. [...] V dobe americkej hegemonie bude multilateralizmus amerického štýlu.“⁹¹ USA bude stanovovať ciele v súlade so svojimi záujmami a za účelom ich plnenia bude vytvárať príležitostné koalície podľa potreby a situácie. Krauthammer v článku *The Unipolar Moment Revisited* cituje Rumsfelda, ktorý vyjadril: „Misia (cieľ) určuje koalíciu. Zapojíme všetkých priateľov, kdekoľvek ich nájdeme, ale len na to, aby nám pomohli uskutočniť misiu. Misia je prvoradá a rozhodujeme o nej my.“⁹² USA stanoví KDE?, stanoví AKO? a bude vytvárať tzv.

---

⁸⁸ Krauthammer: *The Unipolar Moment*, str. 33.

⁸⁹ Excerpts from 1992 draft „Defense Planning Guidance“.

⁹⁰ Barša, P., *Hodina impéria: Zdroje súčasnej zahraničnej politiky USA*, str. 54.

⁹¹ Kagan, R., *Multilateralism, American Style*.

⁹² Krauthammer: *The Unipolar Moment Revisited*, str. 10.

koalície ochotných, teda tých, ktorý ponúknu pomoc a akceptujú americké podmienky.⁹³

2.2.2 Globálne ciele

Ako už bolo zmienené vyššie, aj prípadné unilaterálne jednanie zo strany USA má svoje morálne zdôvodnenie. Podľa Krauthammera je dôležité rozlíšiť americký „nový unilateralizmus“, ktorý súvisí s „dobrotivou“ povahou americkej hegemonie. USA totiž unilaterálnym použitím svojej sily sleduje globálne ciele; „Všimnite si: globálne ciele. [...] Nový unilateralizmus definuje americké záujmy ďalej než len sebaobranu. Obzvlášť definuje dva významnejšie záujmy, oba globálne: rozšírenie mieru šírením demokracie a uchovávanie mieru vystupovaním ako udržiavateľ rovnováhy poslednej inštalácie.“⁹⁴

Neokonzervatívci za nástroj ochrany ľudských práv a princípov demokracie pokladajú štát. Podľa nich sú ich garantmi a šíriteľmi západné liberálne demokracie, nie nadnárodné, medzinárodné inštitúcie ako OSN. I z tohto dôvodu je práve úlohou USA ako príkladu pre ostatné demokracie prispievať k jej šíreniu ako aj šíreniu ľudských práv.⁹⁵

2.2.3 Postoj k OSN

Ako je zrejmé, neokonzervatívci spolu s realistami veria v silu štátu a sú skeptickí k schopnostiam a možnostiam medzinárodného práva a inštitúcii zaistiť bezpečnosť a riešiť medzinárodné problémy efektívne. Je preto namieste priblížiť i postoj neokonzervatívcov k medzinárodným organizáciám ako Organizácia spojených národov (OSN) a Severoatlantická aliancia (NATO). Neokonzervatívci vychádzajú z pesimistického videnia sveta: medzinárodný systém má prirodzenú tendenciu k anarchii a potrebuje autoritu, ktorá by ho riadila alebo aspoň kontrolovala. Prax však ukazuje, že medzinárodné inštitúcie, ktoré spravidla operujú na princípe konsenzuálneho rozhodovania toho nie sú schopné.⁹⁶ Ba čo viac, Kristol varuje pred inštitúciami, ktorých cieľom je svetová vláda: „svetová vláda je desivá myšlienka,

---

⁹³ Fukuyama, *After the Necons*, str. 64

⁹⁴ Krauthammer, *The Unipolar Moment Revisited*, str. 14.

⁹⁵ Joch, R., *Proč právě Irák*, str. 107-108.

⁹⁶ Vondra, A., Predslov k Kagan, R., *Labyrinth síly a ráj slabosti: Amerika, Evropa a nový řád světa*.

pretože môže viesť k svetovej tyranii.⁹⁷ Prechovávajú nedôveru v efektivitu OSN, ktorá u neokonzervatívcoŧ pramení z čias studenej vojny, keď dohoda na dôležitých otázkach bola nemožná kvôli antagonistickým postojom. Boli presvedčení, že Sovietsky zväz nie je ochotný rešpektovať OSN ako rozhodovaciu autoritu, a preto pokladali americké spoliehanie sa na ňu za mylné. Po konci studenej vojny (nesprávne) vedenie operácií ako napríklad Bosne a Somálsku samotné podkopali autoritu Rady bezpečnosti OSN.⁹⁸ Zároveň je podľa neokonzervatívcoŧ OSN až inherentne preplnené antiamerikanizmom a antisemitizmom.⁹⁹

2.2.4 Postoj k NATO

NATO po konci studenej vojny predstavovalo výnimku v neokonzervatívnom skepticizme voči medzinárodným inštitúciám. Vzniklo v roku 1949 ako bezpečnostná organizácia západných demokracií v reakcii na situáciu po druhej svetovej vojne. Bola založená na princípe kolektívnej bezpečnosti s cieľom ochrániť štáty Aliancie pred hrozbou útoku zo strany Sovietskeho zväzu. Počas studenej vojny boli neokonzervatívci podporovateľmi atlantickej spolupráce, pretože sovietsky komunizmus ohrozoval „spoločné americké a európske slobody“. So skončením studenej vojny tak evidentne zanikol aj jej *raison d'être*. Neokonzervatívci však zostali aktívnymi podporovateľmi jej existencie, rozšírenia a pôsobenia ako nástroja americkej vojenskej sily a pod americkým vedením.¹⁰⁰ Neokonzervatívci podporovali rozšírenie NATO a aj účasť USA na operáciach pod hlavičkou Aliancie, aby mohli so spojencami „zdieľať „bremeno“ a náklady, ktoré so sebou globálne vodcovstvo a jeho uchovanie nesie.“¹⁰¹ NATO má ešte ďalšiu výhodu, ktorú si neokonzervatívci uvedomovali – USA v ňom má jednoznačne hlavné slovo a úspechy aliancie ako aj bezpečnosť jej členov stoja a padajú na americkej vojenskej sile. Spojenci sa teda aj náležite podľa toho musia správať. Avšak operácia Allied Force NATO Kosove v roku 1999 ukázala, že aj NATO

---

⁹⁷ Kristol, I., *The Neoconservative Persuasion*, str. 24. Voľný preklad z angličtiny. Originál: „World government is a terrible idea since it can lead to world tyranny.“

⁹⁸ Clarke – Halper, str. 93.

⁹⁹ Clarke – Halper, str. 57.

¹⁰⁰ Niektorí dokonca (napríklad P. Wolfowitz, R. Perle, S. Hadley) boli členmi Amerického výboru pre rozšírenie NATO založeného v roku 1996 B. Jacksonom. <http://rightweb.irc-online.org/profile/1566.html>.

¹⁰¹ Boot, M., *Neocons*.

je pre USA viac bremenom, či prekážkou než pomocou, čo ešte upevnilo presvedčenie o samostatnom konaní USA.¹⁰²

2.2.5 Americký ,unilateralizmus',¹⁰³ a Európa

Je pochopiteľné, že na prevahu unilateralizmu a „silového jednanía“ v americkej zahraničnej politike Európa (ako ani zvyšok sveta) nepohliada prívetivo. Robert Kagan v článku *Power and Weakness* ako dôvod udáva mocenskú asymetriu medzi USA a Európou, ktorá nevyhnutne vyúsťuje do odlišného pohľadu na úlohu a využívanie moci. Zjednodušene, Európa preferuje pokojnú reakciu na jednotlivé problémy, vyjednávanie, diplomatické prostriedky a presvedčovanie pred nátlakom. Pri ich posudzovaní sa dovoľáva medzinárodného práva a konvencií viac než priamej vojenskej akcie. Naopak USA sa vďaka svojej novonadobudnutej pozícii môže uchýliť k použitiu sily namiesto zdĺhavého, a v konečnom dôsledku často neuspokojivého diplomatického vyjednávania. Chce problémy riešiť a hrozieb či nepriateľov sa zbaviť raz a navždy. Na dosiahnutie tohto cieľa neváha jednať unilaterálne. Postupne sa odkláňa od jednanía prostredníctvom medzinárodných inštitúcií, od kooperácie s ostatnými štátmi a je skeptické voči možnostiam medzinárodného práva. Pre obe strany Atlantiku je však takýto spôsob jednanía pomerne nový a je výsledkom zmien v rozložení síl na medzinárodnej scéne.¹⁰⁴ Európa nevyšla zo studenej vojny ako ďalší mocenský pól; nemá prostriedky ani schopnosti, aby mohla konať z pozície sily, a preto sa dožaduje multilateralizmu a medzinárodného práva. Takým spôsobom môže maskovať vlastnú vojenskú slabosť. Radšej svoje volanie po multilateralizme zdôvodňuje morálne. Rovnako ako Európa dnes sa v 19. storočí správali aj Američania voči silnejšej Európe:

„Keď boli Spojené štáty slabé, riadili sa stratégiami nepriamosti, stratégiami slabosti; teraz, keď sú mocné, správajú sa tak, ako sa správa mocná zem. Keď

---

¹⁰² Pre detailnejšie informácie pozri napríklad Clarke – Halper, str. 95. Kladný postoj k legitimizácii amerického jednanía zo strany NATO sa ešte viac narušil, keď NATO nepodporilo inváziu do Iraku v roku 2003.

¹⁰³ Termín unilateralizmus udávam v úvodzovkách vzhľadom na jeho špecifickú povahu presadzovanú neokonzervatívcami ako je vysvetlená v časti 2.2.2.

¹⁰⁴ Európa do prvej svetovej vojny neváhala na riešenie problémov použiť silu, na druhú stranu USA v otázkach súvisiacich s Európou volila diplomatické prostriedky. Koniec koncov, práve americký prezident Wilson bol hlavným iniciátorom vzniku medzinárodnej organizácie Spoločnosti národov, ktorá mala byť garantom medzinárodného práva a na jeho základe riešiť vzniknuté spory.

boli európske veľmoci silné, verili v silu a vo vojenskú slávu. Teraz naopak vidia svet očami slabších mocností.“¹⁰⁵

2.3 Ozbrojené sily

Spojené štáty vyšli zo studenej vojny s najväčšou a prvotriednou vojenskou kapacitou. Nedá sa odoprieť skutočnosť, že aj vďaka tomuto faktoru si môže USA nárokovať hegemoniálne postavenie. Pre neokonzervatívcov je zachovanie si vojenskej prestíže a náskoku pred ostatnými štátmi takmer až existenciálnou otázkou. Ako už bolo ukázané vyššie, spoliehajú sa totiž predovšetkým na americkú vojenskú silu ako garanta medzinárodnej a vlastnej bezpečnosti, napĺňanie amerických národných záujmov a šírenia demokracie. Preto by americká bezpečnostná stratégia mala byť orientovaná na udržanie a ďalšie rozširovanie postavenia Spojených štátov na čo najdlhšie časové obdobie.

Hoci v 90-tych rokoch USA na medzinárodnej scéne nemalo rivala zo strany štátov, neokonzervatívci poukazovali na hrozby národnej bezpečnosti a zdôrazňovali nutnosť obrannej pripravenosti. Varovali najmä pred potenciálnou hrozbou zo strany „darebáckych“ (rogue) štátov, najmä z možnosti, že získajú zbrane hromadného ničenia.¹⁰⁶ S postudenovojnovým znižovaním rozpočtu na obranu však varujú najmä pred hrozbou, z ktorej všetky ostatné hrozby budú prameniť – slabosť USA. Dnešná dominantná strategická pozícia Spojených štátov a ich vojenské úspechy¹⁰⁷ sú podľa neokonzervatívcov výsledkom zahraničnej politiky predchádzajúcich administratív, ktoré dokázali oceniť dôležitosť vojenskej sily a zamerať sa na dosiahnutie jednoznačnej prevahy USA vo vojenskej oblasti. Po studenej vojne sa však už takéto postavenie berie za samozrejmé a neberie sa do úvahy nutnosť udržať ho.¹⁰⁸ Preto musí USA do obrany znovu investovať, obranný rozpočet navyšovať a ďalej budovať takú vojenskú silu a prevahu, ktorá vyzývateľom vyšle jasnú správu: „ani na to nepomyslíte!“¹⁰⁹ Takýto spôsob odstrašovania nepriateľa sa neokonzervatívcom zdá

---

¹⁰⁵ Kagan, R., *Power and Weakness*.

¹⁰⁶ Kagan–Kristol, *Present Dangers*, str. 16-17.

¹⁰⁷ Vojenské úspechy a nadradenosť Spojených štátov sa prejavili najmä v Zálive v roku 1991 alebo v Kosove v roku 1999. (Clarke- Halper, str. 92).

¹⁰⁸ Kagan–Kristol, *Toward a Neo-Reaganite Foreign Policy*.

¹⁰⁹ Kagan–Kristol, *Present Dangers*, str. 16.

ako najúčinnější záruka trvalého mieru. Zároveň z dlhodobého hľadiska aj najlacnejšia, argumentujú neokonzervatívci, keďže zabrániť vojne je lacnejšie ako ju viesť.¹¹⁰

2.3.1 Prestavba americkej obrany

V správe *Rebuilding America's Defences (Prestavba americkej obrany)* neokonzervatívni autori navrhli konkrétne kroky, ktoré by USA v otázkach stratégie a stavu armády malo podniknúť. Správa bola vypracovaná v roku 2000 v rámci think tanku *Projekt pre nové americké storočie* pod vedením T. Donnellyho. Navrhovaná stratégia odpovedá na realie medzinárodnej scény a bezpečnostných vzťahov po skončení studenej vojny. V nasledujúcej tabuľke je prehľadne znázornený rozdiel medzi hlavnými strategickými cieľmi, vojenskou hrozbou a oblasťou strategického súperenia v dobe studenej vojny a v dvadsiatom prvom storočí:

Tabuľka 1	<i>Studená vojna</i>	<i>21. storočie</i>
Bezpečnostný systém:	Bipolárny	Unipolárny
Strategický cieľ	Zadržať Sovietsky zväz	Udržať <i>Pax Americana</i> ¹¹¹
Hlavný vojenský cieľ/ciele	Odradiť sovietsky expanzionizmus	<ul style="list-style-type: none"> • zabezpečiť a rozšíriť oblasti demokratického mieru • zabrániť vzostupu nového veľmocenského súpera • obrániť strategicky kľúčové regióny • využiť zmenu v spôsobe vedenia vojny
Hlavná vojenská hrozba	Možnosť celosvetovej vojny odohrávajúcej sa na viacerých bojiskách	Možnosť viacerých vojen odohrávajúcich sa na rôznych miestach sveta
Centrum strategického súperenia	Európa	Východná Ázia

Tabuľka 1. Zdroj: *Rebuilding America's Defences*, str. 2

Ako je z tabuľky zrejmé, hlavné vojenské ciele USA by podľa neokonzervatívcov mali byť po skončení studenej vojny skutočne širokospektrálne. Nejestvuje jediný a jasný cieľ, akým bolo porazenie a zatlačenie Sovietskeho zväzu. Spojené štáty sa zo strategických dôvodov musia pokladať za európsku, ázijskú, stredovýchodnú mocnosť

¹¹⁰ Kagan–Kristol, *Toward a Neo-Reaganite Foreign Policy*.

¹¹¹ *Pax Americana* alebo americký mier, predstavuje americkú geopolitickú víziu nového svetového poriadku, pod taktovkou Spojených štátov amerických s cieľom upevňovania amerického dominantného postavenia.

a mocnosť celej západnej hemisféry, čomu musí zodpovedať aj globálne rozmiestnenie amerických jednotiek a možnosť ich rýchleho nasadenia.¹¹² Preto musí byť armáda Spojených štátov pripravená a dostatočne vybavená nielen na obranu územia Spojených štátov. V rámci svojej úlohy globálneho vodcu musí zvládnuť vykonávanie „policajných povinností“, ktoré sú spojené s formovaním bezpečnostného prostredia v životne dôležitých regiónoch, a byť pripravená na vedenie i viacerých vojen prebiehajúcich súčasne. Aby bola šanca na úspech v operáciách čo najvyššia, musí armáda Spojených štátov kontinuálne zužitkovať „revolúciu vo vojenstve“ a investovať do vývoja nových technológií.¹¹³ Cieľom musia nevyhnutne zodpovedať aj prostriedky. Dynamika vývoja výšky rozpočtu na obranu má po studenej vojne v Spojených štátoch negatívny trend, na čo podľa neokonzervatívcov USA môže doplatiť. Požadujú preto zvýšenie financií na obranu z cca. 3,0% HDP na 3, 5% HDP, čo je v historickom kontexte čiastka zanedbateľná.¹¹⁴

Neokonzervatívci v 90-tych rokoch za hlavnú hrozbu pre americkú bezpečnosť pokladali „darebácke“ štáty vlastniace alebo snažiace sa o získanie zbraní hromadného ničenia (ZHN). Okrem Severnej Kórey alebo Iránu neokonzervatívci vehementne upozorňovali na hrozbu Iraku a Husajnovej údajnej snahy o nadobudnutie ZHN. Preto už od vojny v Zálive v roku 1991 zastávali odstavenie Saddáma Husajna od moci. Neklamným dôkazom je otvorený list prezidentovi Clintonovi z roku 1998, pod ktorý sa podpísala skupina neokonzervatívcov. Požadujú v ňom práve zmenu režimu v Iraku.

Vzhľadom k hrozbe ZHN kladú špecifický dôraz na strategickú jadrovú nadradenosť Spojených štátov. Neokonzervatívci sú aktívnymi zástancami vybudovania celosvetového systému protiraketovej obrany ako najvhodnejšej obrany proti jadrovému útoku. Naopak, stavajú sa proti účasti Spojených štátov na odzbrojovacích zmluvách a za nepravdepodobný spôsob obrany proti jadrovej hrozbe pokladajú aj preventívnu unilaterálnu akciu zo strany Spojených štátov.¹¹⁵ „S potrebnou vojenskou silou, s dobre vedenými, pevnými alianciami a adekvátnou protiraketovou obranou, Spojené štáty môžu začať spôsobovať problémy nepriateľským a potenciálne nepriateľským

---

¹¹² Kagan–Kristol, *Present Dangers*, str. 16.

¹¹³ *Rebuilding America's Defenses*.

¹¹⁴ Kagan–Kristol, *Present Dangers*, str. 15.

¹¹⁵ Kagan, R., – Schmitt, G., *Now May We Please Defend Ourselves?*

štátom. Je to lepšie ako čakať, kedy budú problémy robiť oni nám [Spojeným štátom].“¹¹⁶

2.3.2 Albert Wohlstetter

Stav americkej vojenskej sily za mnoho vďačí okrem iných matematikovi Albertovi Wohlstetterovi, ktorý bol v 50-tych rokoch analytikom RAND Corporation,¹¹⁷ neskôr vyučoval na Chicagskej univerzite a k jeho študentom patrili prední neokonzervatívci Wolfowitz, Perle a Khalilzad.¹¹⁸ Učiteľ vstúpil svojim žiakom vzťah k prvotriednej vojenskej technike, čo neskôr sami neokonzervatívci charakterizovali ako „ľúbostný vzťah s technológiou“ (love affair with technology)¹¹⁹. Wohlstetter sa preslávil štúdiou o zabezpečení základní atómových bombardérov proti prvému jadrovému útoku, pričom priviedol k životu myšlienku o dôležitosti druhého jadrového útoku.¹²⁰ V 70-tych rokoch, keď Sovietske jadrové kapacity dosahovali americké, Wohlstetter argumentoval za menšie a zároveň čo najprecíznejšie jadrové i konvenčné zbrane. Takýmito zbraňami by sa predišlo všezničujúcemu scenáru jadrovej vojny, keďže by v prípade vojenského konfliktu boli nasadené zbrane zodpovedajúce potrebám boja a boli by presnejšie pri likvidovaní protivníkovho arzenálu. Túto doktrínu obmedzenej jadrovej vojny, v ktorej USA zvíťazí nad SSSR prijala za svoju Reaganova administratíva a na prípravu dohliadali Perle a Wolfowitz. Výsledkom bola skutočná „revolúcia vo vojenstve“, radikálna transformácia k ľahším, rýchlejšim, mobilnejším a precíznejším zbraňam. Viedla ku zmene vo vedení vojny, čo jasne dokázali operácie v 90-tych rokoch, v ktorých boli nové technológie nasadené. Americká intervencia sa tak stala omnoho prístupnejším nástrojom zahraničnej politiky, keďže sa značne znížil počet obetí na strane USA a je vykonateľná v rekordne krátkom čase.¹²¹ Práve realita high-tech zbraní s presným zamierením v americkej vojenskej výbave po studenej vojne v kombinácii so supervelmocenským postavením USA neokonzervatívcom dovolila formulovať odvážnu a sebaistú zahraničnú politiku, ktorá sa na tieto dve devízy neustále odvoláva.

---

¹¹⁶ Kagan–Kristol, *Present Dangers*, str. 17.

¹¹⁷ RAND Corporation je prestížny think-tank zaoberajúci sa strategickými a vojenskými otázkami. Pre viac informácií pozri napríklad www.rand.org.

¹¹⁸ Fukuyama, str. 31.

¹¹⁹ Muravchik, Memorandum: The Foreign Policy Memo. Kvôli skutočnosti, že tento článok vznikol až v roku 2006, teda po invázii do Iraku, Muravchik s odstupom času pripúšťa, že takmer dokonalé zbrane nie sú jediným riešením a že naopak sa musia viac sústrediť na *soft power* prostriedky.

¹²⁰ Pre detailnejší popis konceptu pozri Wohlstetter, A., *Delicate Balance of Terror*.

¹²¹ Fukuyama, str. 35-36.

2.4 Návrat morálky do zahraničnej politiky

Okrem návratu k reaganovskému poňatiu americkej sily a vodcovstva neokonzervatívci propagujú aj „remoralizáciu americkej zahraničnej politiky“.¹²² Spojené štáty nedosiahli dnešnú pozíciu zahraničnou politikou riadiacou sa heslom „Ži a nechaj žiť“, ani pasívnym čakaním hrozieb, ale naopak aktívnym šírením princípov amerického vládnutia – demokracie, voľných trhov a rešpektovania slobody.¹²³ Dôraz na šírenie demokracie má preto zostať ústredným komponentom neokonzervatívnej zahraničnej politiky aj po skončení studenej vojny. Toto presvedčenie je založené na už vyššie uvedenom predpoklade – americké morálne ciele a základné národné záujmy sú takmer vždy v súlade, takže ak zahraničná politika sleduje morálne ciele, je to zároveň aj v záujme Spojených štátov. V tejto súvislosti Kristol a Kagan vyberajú príklad prezidenta Teodora Roosevelta, ktorý volal presadzoval koncept *national greatness*, či národnej slávy. Tento koncept je založený na presvedčení, že americký národ vzhľadom k svojej výnimočnosti a odkazu Otcov zakladateľov musí vo svete prijať vyššie ciele, nielen napĺňať svoje bezprostredné potreby.¹²⁴ Preto neokonzervatívci propagujú i širšie poňatie národného záujmu, ktoré prekračuje materiálnu bezpečnosť a prosperitu.

Celosvetové šírenie demokracie a slobody neokonzervatívci nevnímajú len ako cieľ, ale aj ako prostriedok k bezpečnejšiemu svetu a tiež k uchovaniu americkej dominancie. Nejedná sa však o šírenie demokracie v štýle prezidenta W. Wilsona, ktorý presadzoval vybudovanie medzinárodnej organizácie Spoločnosti národov za účelom zaistenia mieru vo svete. Ako už bolo ukázané vyššie, neokonzervatívci namiesto medzinárodných inštitúcií propagujú uplatňovanie nástrojov, ktoré má benevolentný hegemon k dispozícii.¹²⁵ V rámci myšlienky, že bezpečnejší svet je taký, v ktorom sú rozšírené americké princípy liberálnej demokracie, neokonzervatívci požadujú jednoznačné zavrnutie nedemokratických režimov a prijatie aktivít zameraných na ich zmenu.¹²⁶

Požiadavka „morálnej“ zahraničnej politiky a s ňou súvisiace šírenie demokracie má zaujímavé dôsledky na celú neokonzervatívnu koncepciu americkej zahraničnej politiky. Dochádza v nej k nevšednému prepojeniu idealistických a realistických komponentov. Túto súvislosť bližšie priblížim v nasledujúcej kapitole.

---

¹²² Kagan–Kristol, *Toward a Neo-Reaganite Foreign Policy*.

¹²³ Kagan–Kristol, *Toward a Neo-Reaganite Foreign Policy*.

¹²⁴ Kagan–Kristol, *Present Dangers*, str. 23.

¹²⁵ Fukuyama, str. 41.

¹²⁶ Kagan–Kristol, *Present Dangers*, str. 17.

2.5 Záver

Neokonzervatívci si svojím návrhom zahraničnej politiky zaumienili preklenúť nejednoznačnosť, ktorá v otázke smerovania americkej zahraničnej politiky panovala po konci studenej vojny. Zároveň vďaka nemu „oživili“ i hnutie samotné, keďže sa jedná o prístup osobitý a rozpoznateľný medzi inými zahraničnopolitickými koncepciami. Jednoznačne podporuje americký internacionalizmus spojený s dôrazom na moralizáciu zahraničnej politiky.

V súvislosti s hodnotením vplyvu ideí neokonzervatívcov na zahraničnopolitickú koncepciu prezidenta G. W. Busha býva často neokonzervatívna zahraničná politika zjednodušene označená za expanzívnu, intervencionistickú a demokraciu presadzujúcu doktrínu. Nepohliada sa pritom na širší kontext, z ktorého neokonzervatívny prístup vychádza a aké sú jeho ciele.

Základným strategickým cieľom neokonzervatívnej zahraničnopolitickej koncepcie je udržanie a podpora globálneho vodcovstva Spojených štátov. USA má v súčasnom svete výnimočné postavenie, a teda aj možnosť formovať svet prospešný svojim záujmom a princípom. Neokonzervatívci presadzujú razantné zhodenie sa vodcovstva, ktoré musí sprevádzať „neoreaganovská zahraničná politika“. Charakterizujú ju dvomi princípmi: vojenskou silou a morálnou zrozumiteľnosťou. Preto kladú dôraz na rozpočtové a technologické zkvalitnenie americkej armády, ako prostriedku prevencie pred možnými hrozbami a udržania americkej dominancie. Tretia generácia neokonzervatívcov, podobne ako generácie predchádzajúce, zostáva verná presvedčeniu, že demokracia a sloboda neodmysliteľne musia tvoriť súčasť americkej zahraničnej politiky. Nielenže je ich šírenie zdôvodnené ich univerzálnou povahou, ale taktiež napomáha vytvárať bezpečné prostredie, prospešné pre národné záujmy Spojených štátov. Ako sa ukázalo, celá koncepcia je vybudovaná na prepojení amerických národných záujmov s vyššími princípmi.

3. Národný záujem a šírenie demokracie

Neokonzervatizmus má v porovnaní s inými prístupmi k zahraničnej politike vskutku špecifickú povahu, pretože v ňom jasne dochádza k prepojeniu idealizmu s prvkami realizmu. U neokonzervatívcov sa to prejavuje najmä na ich chápaní

konceptu národného záujmu, ktorý tvorí základ „neo-reaganovskej“ zahraničnej politiky.¹²⁷ Národný záujem v neokonzervatívnom poňatí nie je definovaný výlučne materiálne-strategickými požiadavkami. Naopak, slovami Irvinga Kristola: „Veľké národy, ktorých identita je ideologická, [...] majú okrem materiálnych záujmov nevyhnutne i záujmy ideologické.“¹²⁸ Morálne princípy boli podľa neokonzervatívcov do amerického národného záujmu vtelené už pri založení americkej republiky, a preto nemôže dôjsť ich oddeleniu, ak majú Spojené štáty prosperovať a plniť svoju historickú úlohu.

Predchádzajúce kapitoly poskytli rámec pre zodpovedanie otázky: *Akú úlohu zohráva poňatie národného záujmu v neokonzervatívnej zahraničnej politike?* Práve tejto otázke bude venovaná nasledujúca kapitola. K jej zodpovedaniu je potreba vysvetliť, ako neokonzervatívci chápu národný záujem a to, ako toto poňatie následne vyúsťuje do presadzovania moralizovanej zahraničnej politiky s dôrazom na šírenie demokracie.

3.1 Národný záujem

Neokonzervatívci akcentujú tzv. širšie poňatie národného záujmu, ktoré korešponduje s odkazom Otcov zakladateľov.¹²⁹ Národný záujem Spojených štátov je podľa neokonzervatívcov neodlučiteľne spätý s históriou, hodnotami a identitou americkej republiky. Ústredným prvkom neokonzervatívneho poňatia amerického národného záujmu je idea „národnej slávy“. Robert Kagan túto skutočnosť zhodnotil nasledovne: „každá hlboká zahraničnopolitická debata v americkej histórii, bola v konečnom dôsledku debatou o národnej identite, v ktorej si Američania kládli otázku: Kto sme?“¹³⁰ Odpoveď na ňu vychádza z predstavy o „výnimočnosti“ amerického národa. Američania stavajú zmysel svojho národa na skutočnosti, že vznikol za výnimočných okolností a bol založený na univerzálnych a večných princípoch. Práve ona univerzálnosť, vedomie, že základné princípy nie sú obmedzené len na Spojené štáty samotné, je zdrojom národnej slávy a výnimočnosti.¹³¹

---

¹²⁷ Williams, M. C., *What is the National Interest? The Neoconservative Challenge in IR Theory*, str. 309.

¹²⁸ Kristol, I., *The Neoconservative Persuasion*, str. 24-25. Voľný preklad z angličtiny. Originál: „Large nations whose identity is ideological, [...] inevitably have ideological interests in addition to more material concerns.“

¹²⁹ Kagan, R. – Kristol, W., *Present Dangers: Crisis and Opportunity in American Foreign and Defense Policy*, str. 23.

¹³⁰ Kagan, R., *A Tougher War for the U.S. Is One of Legitimacy*.

Národná sláva sa vždy nevyhnutne prejavuje cez zahraničnú politiku.¹³² Udržanie si „slávy“ je ale možné jedine vtedy, keď Spojené štáty prijmú zodpovednosť, ktorá z ich výnimočnej povahy vyplýva a použijú ju na vylepšenie podmienok vo svete, pozdvihnutie civilizácie a šírenie univerzálnych princípov.¹³³ Slovamí W. Benneta:

„Americké globálne vodcovstvo, založené na amerických princípoch, posilňuje náš záväzok k všeobecným, prastarým a úctyhodným ideálom a pripomína nám, kým sme.“¹³⁴

Návrat k tomuto základu, k hodnotám republiky, je podľa neokonzervatívcov nevyhnutný k pochopeniu a správne definovaniu národného záujmu. Vyplýva z neho aj vízia svetového poriadku, ktorý by mal ony hodnoty odzrkadľovať, a tiež politických spôsobov, akými ho možno dosiahnuť.¹³⁵

Michael Williams upozorňuje na chápanie amerického národného záujmu ako výnimočného, ale nie týkajúceho sa výhradne Spojených štátov. Nakoľko sloboda a demokracia sú princípy univerzálne, všetci ľudia a národy na ne majú nezadateľné právo.¹³⁶ Základom zahraničnej politiky Spojených štátov preto nemôže byť nič iné než aktívny internacionalizmus, ktorým Spojené štáty prispievajú k šíreniu princípov, na ktorých je postavená existencia amerického národa, pretože tým súčasne znovupotvrdzujú svoju identitu. Podľa neokonzervatívcov je konanie v takto poňatom národnom záujme možné a jednoducho ospravedlniteľné. Toto zmýšľanie pochopiteľne vyúsťuje do neokonzervatívcami presadzovaného šírenia demokracie a dajú sa ním obhájiť prostriedky, ktoré sú za týmto účelom použité, teda i prípadná zmena režimu.

---

¹³¹ Bennett, W., *Morality, Character and American Foreign Policy*, str. 290.

¹³² Fukuyama, F., *America at the Crossroads*, str. 43.

¹³³ Kagan, R.– Kristol, W., *Present Dangers*, str. 23.

¹³⁴ Bennett, str. 301.

¹³⁵ Williams, str. 318.

¹³⁶ Williams, str. 318.

3.2 Šírenie demokracie¹³⁷

Neokonzervatívci vidia v zahraničnej politike súhrnu presadzovania národných záujmov a celosvetového šírenia demokracie, pričom sa nejedná o dve na sebe nezávislé kategórie. Naopak, morálny ideál dosiahnutia demokracie vo svete je priamo vtelený do amerického národného záujmu. Zo strany Spojených štátov je teda podľa neokonzervatívcov nemysliteľné, aby zo svojej zahraničnej politiky vynechali aktívne šírenie princípov amerického vládnutia zakotvených už v Deklarácii nezávislosti – liberálnej demokracie, ekonomiky voľného trhu a rešpektovania slobody. Ale hoci sú princípy, ktoré neokonzervatívci presadzujú v ich očiach univerzálne platné, samotné šírenie demokracie nepresadzujú len v záujme demokracie a ľudských práv ako takých. Presnejšie povedané, šírenie demokracie je vnímané pragmaticky v súvislosti s napĺňaním amerického národného záujmu, pomocou neho sa totiž môže upevniť svetové prvenstvo a bezpečnosť Spojených štátov.¹³⁸ Neokonzervatívci teda nenástoja na tom, aby Spojené štáty konali všade, kde im to káže „princíp“, naopak, musia zvažovať a postupovať „rozvážne“.¹³⁹ Môžeme teda vidieť, že dôraz neokonzervatívcov na šírenie demokracie vyplýva ako z idealistických, tak neodlučiteľne aj zo strategických dôvodov.

Medzi neokonzervatívcami však možno vypožorovať i mierne odlišný prístup, za ktorého hlavného reprezentanta možno považovať Charlesa Krauthammera. I keď súhlasia, že zahraničná politika má byť zásadová a aktívna, neveria, že sa americký národný záujem nutne zhoduje so šírením demokracie v zahraničí.¹⁴⁰ Oba prístupy podrobne rozoberiem a rozlíšim v nasledujúcich častiach práce.

3.2.1 Strategický rozmer šírenia demokracie

Primárnym strategickým cieľom neokonzervatívcov je zachovanie americkej unipolarity a prevencia proti prípadným ohrozovateľom. Tento požadovaný cieľ je

---

¹³⁷ Termín *democracy promotion* v práci prekladám ako šírenie demokracie, ktorý pokladám za výstižnejší ako podpora demokracie, či presadzovanie demokracie. Šírenie demokracie súhrnne označuje vládne i mimovládne aktivity voči tretím krajinám zamerané na zmenu ich politického smerovania k demokratickejšiemu zriadeniu. Podľa: Trník, M. Koncept šírenia demokracie v zahraničnej a bezpečnostnej politike EÚ a USA. In *Panoráma globálneho bezpečnostného prostredia*. Bratislava: Odbor bezpečnostnej a obrannej politiky Ministerstva obrany Slovenskej republiky. Kapitola 1.1.4, s. 55-65.

¹³⁸ Wolfson, A., *Conservatives and Neoconservatives*.

¹³⁹ Bennett, str. 294. Jedná sa o voľný preklad anglických slov „principles and prudence“.

¹⁴⁰ Krauthammer, Ch., *Neoconservatism and Foreign Policy*.

možné dosiahnuť práve prostredníctvom šírenia demokracie, či presnejšie vďaka zvýšenému počtu štátov s demokratickou formou vlády. Iba demokratický a slobodný svet bude zárukou americkej a svetovej bezpečnosti.¹⁴¹ Za neokonzervatívco W. Bennett vyjadril, že bezpečnejší svet závisí od rozširovania skupiny demokratických štátov.¹⁴² Vysvetlením tohto stanoviska je tzv. teória mieru medzi demokraciami, podľa ktorej spolu demokracie nevedú vojny.¹⁴³ Z tohto základu vyplývajú i ostatné požiadavky neokonzervatívco na bezpečnosť Spojených štátov, ako je možné vidieť napríklad na ich podpore postudenovojnového rozširovania NATO. Zároveň sa v prípade potreby zasadzujú aj za zmenu režimu, ktorý nie je demokratický, a tak potenciálne znamená hrozbu. Rovnako ako spolupracuje spoločenstvo demokratických štátov, tak spolupracuje aj spoločenstvo diktátorov.¹⁴⁴

Povaha režimu sa v neokonzervatívnom ponímaní ukazuje ako rozhodujúci faktor, ktorý podmieňuje vystupovanie štátu na medzinárodnej scéne. Z tohto dôvodu, slovami Irvinga Kristola, „by štátnici mali mať schopnosť odlíšiť priateľov od nepriateľov“¹⁴⁵, inak povedané mať možnosť rozlišovať režimy „dobré“ a „zlé“ (evil), či „darebácke“ (rogue). Len takto je možné rozpoznať a presne určiť hrozbu a definovať spôsob obrany. Nedemokratické režimy sú najpravdepodobnejším zdrojom hrozieb pre bezpečnosť USA a ostatných krajín, nakoľko nezdierajú ony princípy demokracie. Absencia demokratických hodnôt vyúsťuje do rôznych nebezpečných aktivít ako napríklad získavanie zbraní hromadného ničenia, či podporovanie teroristických skupín. Recipročne sú však aj demokratické štáty existenciálnou hrozbou pre autoritárske a totalitné režimy. Jednak príťažlivosť a sila demokratických hodnôt podkopáva ideologickú legitimitu nedemokratických režimov, jednak tu existuje určitá možnosť nátlaku ekonomického. Je teda zrejmé, že koexistencia demokratických a nedemokratických režimov sa z dlhodobého hľadiska ukazuje ako nemožná, ako to koniec koncov potvrdzuje i skúsenosť studenej vojny. Preto Kagan a Kristol navrhujú,

---

¹⁴¹ Muravchik, J., *Exporting Democracy: Fulfilling America's Destiny*, str. 8.

¹⁴² Bennett, str. 303.

¹⁴³ Pre detailnejšie informácie pozri napríklad Ray, J.L., *Does Democracy Cause Peace?*, online text: <http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/ray.htm>.

¹⁴⁴ Kagan, R., Springtime for Dictators. Voľný preklad z angličtiny: „The community of dictators works together at least as effectively as the community of democracies.“

¹⁴⁵ Kristol, I., *The Neoconservative Persuasion*, str. 23.

aby USA voči týmto režimom zaujalo jednoznačne odmietavé stanovisko a pričiniť sa o ich transformáciu.¹⁴⁶

3.2.2 Idealistický rozmer šírenia demokracie

Neokonzervatívci zdôrazňujú, že aktívnym internacionalizmom spojeným so šírením demokracie Spojené štáty nemajú záujem o dobývanie území alebo svetovú nadvládu, ale sú vedené hlbším presvedčením. Jedná sa o presvedčenie, že americké ideály demokracie a slobody sú nescudziteľné, univerzálne a Bohom dané základné práva. Preto majú všetci ľudia na ne rovnaké právo.¹⁴⁷ J. Muravchik udáva nasledujúce tri dôvody, prečo by šírenie demokracie malo byť hlavným cieľom americkej zahraničnej politiky i po skončení studenej vojny: „Prvý [dôvod] je empatia s ostatnými ľuďmi, [...] druhý [súvisí s predpokladom] čím demokratickejší svet, tým bude prostredie k Amerike prívetivejšie, [...] tretí [súvisí s predpokladom] čím je svet demokratickejší, o to pravdepodobnejšie bude i mierový.“¹⁴⁸

V tomto bode sa proti Kaganovmu a Kristolovmu „demokratickému globalizmu“ vyhradzuje „realistickejší“ prúd v rámci neokonzervatívneho hnutia. Je označovaný ako „demokratický realizmus“.¹⁴⁹ Oba prístupy pokladajú demokraciu za cieľ a zároveň za nástroj americkej zahraničnej politiky. Demokratický realizmus ale nesúhlasí s univerzalistickým záberom a vysokým idealizmom pri šírení demokracie. Naopak, intervenciu vždy podmieňuje geopolitickým strategickým záujmom. Krauthammer, ktorý sa sám pokladá za predstaviteľa tohto prúdu, svoj postoj k šíreniu demokracie vyjadril nasledovne:

„Demokraciu budeme podporovať všade, ale životy a veľké investície nasadíme len tam, kde to má strategický význam v rámci širšieho boja proti existenciálnemu nepriateľovi, ktorý je smrteľnou hrozbou pre slobodu vo svete.“¹⁵⁰

---

¹⁴⁶ Kagan, R.– Kristol, W., *Present Dangers*, str. 20.

¹⁴⁷ Bennett, str 294.

¹⁴⁸ Muravchik, J., *Exporting Democracy*, str. 8. Voľný preklad z angličtiny.

¹⁴⁹ Krauthammer, Ch., *Neoconservatism and Foreign Policy*.

¹⁵⁰ Krauthammer: *Neoconservatism and Foreign Policy*. Voľný preklad z angličtiny: „We will support democracy everywhere, but we will commit blood and treasure only in places where there is a strategic necessity—meaning, places central to the larger war against the existential enemy, the enemy that poses a global mortal threat to freedom.“

Tento rozdiel v rámci neokonzervatívneho hnutia sa prejavil napríklad pri diskusii o intervencii na Balkáne v roku 1999. Zatiaľ čo skupina „demokratických globalistov“ americkú intervenciu podporovala na základe predpokladu, že americké záujmy sú takmer vždy v súlade s morálnymi cieľmi, „demokratickí realisti“ boli proti intervencii. Hoci pokladajú humanitárne, či všeobecne idealistické dôvody pri zvažovaní americkej intervencie za nevyhnutné, v ich poňatí však nestačia. Vždy musia vychádzať i z jasných strategických dôvodov.¹⁵¹

Je dobré sa zastaviť pri diskusii, ktorú vyvolala intervencia Spojených štátov v Kosove. Jedná sa totiž o príklad, na ktorom je možno ilustrovať hlavný argument tejto kapitoly: špecifickosť neokonzervatívneho prístupu k zahraničnej politike. Otvára možnosť porovnania neokonzervatizmu ako „demokratického globalizmu“ či „tvrdého Wilsonizmu“ s prúdmi, na pomedzí ktorých sa nachádza. Jedná sa o prístup tradičných konzervatívnych realistov (tzv. kissingerovského typu) a prístup tzv. liberálnych internacionalistov. Od realistov sa neokonzervatívci odlišujú predovšetkým definíciou národného záujmu. Realisti sú zástancami konceptu tzv. životného záujmu, záujmu podliehajúceho strategickým kalkuláciám, a odmietajú vmiešavanie ideológie do zahraničnopolitického rozhodovania.¹⁵² Podľa takéhoto prístupu teda Spojené štáty v Kosove nemali intervenovať. Pri porovnaní s liberálnymi internacionalistami taktiež vynikne špecifickosť neokonzervatívneho prístupu. Tí totiž trvajú na presadzovaní ľudských práv a univerzálnych morálnych princípov pre ne samotné a všade. Neberú teda do úvahy strategické záujmy Spojených štátov a intervencia v Kosove by bola opodstatnená morálne už len predpokladom, že by „priniesla mier, stabilitu a (so šťastím aj) demokraciu v regióne“.¹⁵³

Pre neokonzervatívcoov je šírenie demokracie okrem morálnej povinnosti vnímané tiež ako nástroj zachovania amerického vedúceho postavenia a naplňovania amerických záujmov, pretože obe sú možné len v demokratickom a slobodnom svete. Je teda zrejmé, že neokonzervatizmus v sebe spája prvky z oboch tradičných prístupov, čím vytvára novú syntézu.

---

¹⁵¹ Krauthammer, Ch., *Neoconservatism and Foreign Policy*.

¹⁵² Ceasar, J.W., *The Great Divide: American Interventionism and its Opponents*, str. 27.

¹⁵³ Podhoretz, N., *Strange Bedfellows*.

3.2.3 Zmena režimu

Metódy odporúčané Kristolom a Kaganom k šíreniu demokracie nie sú redukované len na silu príťažlivosti amerického príkladu, aktívnu účasť na šírení základných ideí, poprípade podporovanie demokratických reformných síl pôsobiacich vo vnútri režimu. Naopak, nezdráhajú sa použitia *hard power*¹⁵⁴ prostriedkov, teda i prípadného nasadenia vojenských jednotiek. Ako už bolo zdôraznené vyššie, nakoľko Spojené štáty v rámci svojej politiky presadzujú globálne prospešné ciele, prostriedky použité k ich naplneniu sú ospravedlniteľné. Čo sa priamej vojenskej intervencie za účelom zmeny režimu týka, pripúšťajú, že nie je možné takto zmeniť každý nedemokratický režim a k problému treba pristupovať selektívne. Určovanie, kedy je intervencia na mieste, podlieha ako kritériu strategickému, či tzv. životného záujmu, ale malo by sa riadiť aj morálkou a americkými princípmi. V takom prípade by sa podľa nich počet intervencií mohol znížiť oproti počtu intervencií determinovaných čisto strategicky. Ak by totiž Spojené štáty potenciálnym „výtržníkom“ kdekoľvek pohrozili vojenským zásahom, tí by sa radšej stiahli a USA by tak predišlo intervencii. Napríklad keby USA včas priamo pohrozilo Miloševičovi, že to, čo sa deje v jeho krajine Spojeným štátom nie je ľahostajné, a ak svoj prístup nezmení, sú dokonca pripravené vojensky zasiahnuť, mohli sa vyhnúť nákladnej operácii a predísť stratám na ľudských životoch.¹⁵⁵ Pri šírení demokracie môže dôjsť k destabilizácii jednotlivých režimov, krajín, či celých regiónov, pokiaľ z tohto procesu vyrastú režimy demokratické, námaha a vynaložené prostriedky určite neboli premrhané.¹⁵⁶

Neokonzervatívci sa na obhájenie takejto „utopickej“ vízie obracajú do histórie k príkladom úspešného odstránenia nedemokratických režimov v rade zemí (napr. Filipíny, Indonézia, Čile, Nikaragua, Paraguay, Južná Kórea) a v tomto svetle sa im nezdá nemožné požadovať zmenu režimu v Iraku alebo Číne. Ako už bolo zmienené v druhej kapitole, neokonzervatívci počas 90-tych rokov varovali pred hrozbou zo strany Iraku. Ukončenie vojny v Zálive z roku 1991 bez zvrhnutia Saddámovho režimu považovali neokonzervatívci za premrhanú šancu USA k zvýšeniu počtu spriatelenej

---

¹⁵⁴ Joseph Nye vo svojom diele *The Paradox of American Power (2003)* rozlišuje dva spôsoby ovplyvňovania štátov buď to tzv. *soft power* alebo *hard power*. *Soft power* je prístup k medzinárodným vzťahom založený na negociáciách, kooperácii a vo veľkej miere vyvstáva čisto z atraktivity hodnôt daného štátu pre štáty ostatné. Naopak *hard power* spôsob znamená použitie hrozby, vojenských a ekonomických nástrojov k dosiahnutiu záujmov.

¹⁵⁵ Kagan, R – Kristol, W., *Toward a Neoreaganite Foreign Policy*.

¹⁵⁶ Joch, R., *Proč právě Irák?*, str. 105.

režimov. Následné sankcie OSN uvalené na Irak považovali za neefektívne a prístup označili ako „zadržiavanie“.¹⁵⁷ Taktiež neokonzervatívci žiadajú, aby sa vodci USA nezdráhali pritlačiť na čínsku komunistickú vládu podobne ako Reagan v čase studenej vojny pritlačil na Sovietsky zväz.

3.2.4 Odkaz prvej a druhej generácie

Pôvod stanoviska, že je to predovšetkým povaha režimu, ktorá sa môže ukázať ako hrozba, čerpá zo studenovojnovej skúsenosti neokonzervatívco v prvej generácie. Pre nich bola studená vojna viac súbojom ideológií, hodnôt a mravov než len mocensko-politickým. Celá konfrontácia, ktorá mohla prerásť do katastrofických scenárov bola spôsobená agresívnym komunistickým režimom. Až jeho porážkou sa skončila bezprostredná hrozba SSSR. Podobne ako „tradiční“ konzervatívci, aj neokonzervatívci zastávali tvrdú líniu boja proti Sovietom a komunistom, ktorý stelesnil prezident Reagan. Ten SSSR vnímal ako personifikáciou Zla („the Evil Empire“), náležite sa mu postavil a zvolil stratégiu oslobodzovania („rollback“) namiesto uzmierovania (appeasementu) s USSR. Na tento príklad nadviazali neokonzervatívci druhej generácie. Slúži im ako dôvod k nekompromisnému postoju k „zlým“ režimom a k vynakladaniu trvalého úsilia, ktoré by zapríčinilo ich úplný zánik. Len tak zanikne hrozba pre celý svet, ktorú ich existencia predstavuje.¹⁵⁸

3.2.5 Vplyv Lea Straussa

Vysvetlenie neokonzervatívneho zamerania sa na dôležitosť režimu niektorí autori¹⁵⁹ spájajú s ideami Lea Straussa. Vplyv Straussa na neokonzervatívco v je síce otáznym,¹⁶⁰ predsa len možno vystopovať medzi nimi isté súvislosti. Konkrétne jednou je presvedčenie o kľúčovej úlohe politična, v ktorej Strauss vychádza z Aristotelovho poňatia režimu a priority politična. Režim nie je vnímaný len ako zhuk formálnych inštitúcií, ale ako spôsob života, v ktorom sú formálne politické inštitúcie a neformálne zvyky spoločnosti v neustálej interakcii a navzájom sa (re)formujú. Politično je však „prvotnejšie“ (prothéron) ako jednotlivec, má teda určujúci vplyv na jeho charakter.

---

¹⁵⁷ Letter to President Clinton on Iraq, 1998. Text dostupný na internetových stránkach *Project for the New American Century*.

¹⁵⁸ Kagan – Kristol, *Present Dangers*, p. 18-19.

¹⁵⁹ Napríklad Frachon, Vernet, Lilla, Fukuyama.

¹⁶⁰ Existuje prepojenie cez Wolfowitzovo štúdium s Straussom a A. Bloomom, predným Straussianom. Napríklad R. Kagan sa však dištancuje, že by bol Straussian (v článku: I am not a Straussian).

Keďže na ľudskú povahu a povahu celej spoločnosti signifikantne vplyva režim, v ktorom sa formujú a rozvíjajú, je podľa Straussa namieste, aby sa o režimoch (a v politológii obecne) mohli vynášať hodnotové sudy. V práci „O tyranii“ jasne vyjadril svoje stanovisko k diktatúram, ktoré sám nazýva tyraniami – sú opakom zdravej politiky (healthy politics), sú patológiou politiky/politického života (political pathology).¹⁶¹ Tyranie dvadsiateho storočia boli podľa neho výsledkom modernity a ňou navodeným odsúdením morálnych hodnôt, nihilizmom. Je namieste „diagnostikovať“ zlý režim a nazvať ho pravým menom.¹⁶² Tu jednoznačne vidíme spojitosť s neokonzervatívnym odlišením „darebáckych“ štátov od tých priateľských. Následne, dobré režimy majú právo, či dokonca povinnosť brániť sa pred režimami zlými. Ako upozorňujú Zuckertovi, toto u Straussa neznamena, že by mal byť nejaký režim zvrhnutý, či naopak silou nastolený¹⁶³, takáto možnosť totiž ignoruje skutočnosť, že režim je viac než len súhrnom politických inštitúcií. Avšak z hľadiska dlhodobšieho procesu transformácie prospešnosť zmeny režimu Strauss nevyklučuje¹⁶⁴

Strauss v duchu klasickej politickej filozofie považoval za najlepší režim ten, v ktorom je filozof v bezpečí a môže filozofovať. Osvietenstvo pokladal za filozofický projekt, ktorého cieľom bolo zaistiť slobodu a bezpečnosť pre filozofov. Súčasťou tohto projektu bolo aj založenie Americkej republiky, ktorá daný cieľ sledovala. Strauss bol obhajcom liberálnej demokracie, i keď z nedemokratickej, elitársko-filozofickej pozície.¹⁶⁵ Americká demokracia je „najmenšie zlo“ čo do politického systému a to i v tom prípade, ak by sa namiesto mravnosti ako jeho základu dosadil nejaký „zvláštny záujem“.¹⁶⁶

Druhá súvislosť vyplýva z Straussovej osobnej skúsenosti úpadku demokracie vo Weimerskej republike pod rozkladným pôsobením nacizmu a komunizmu. Strauss nadobudol presvedčenie, že demokracia môže prežiť jedine ak má možnosť priamo tyranii konfrontovať. Tyranie sú prirodzene expanzívne, a preto má pre demokraciu existovať možnosť uchýliť sa i k použitiu vojenskej sily na ich zastavenie.¹⁶⁷ Môžeme

---

¹⁶¹ Zuckert, C – Zuckert, M., *The Truth about Leo Strauss*, str. 159.

¹⁶² Strauss kritizoval politickú vedu za obavy z vynášania hodnotových súdov o režimoch, ktoré podľa neho boli tyranické. Vyhýbali sa teda označeniu tyrania a namiesto neho používali názvy ako autoritatívny režim, či totalitný režim.

¹⁶³ Zuckert, C – Zuckert, M., *The Truth about Leo Strauss*, str. 191.

¹⁶⁴ Fukuyama, str. 29.

¹⁶⁵ Joch, R., *Proč právě Irák?*, str. 112.

¹⁶⁶ Frachon, A. – Vernet, D., *Leo Strauss and Albert Wohlstetter*.

¹⁶⁷ Clarke, J. – Halper, S., *America Alone*, str. 65.

tu vidieť paralelu s neokonzervatívnym podporovaním a presadzovaním demokratických režimov a to i s použitím sily.

3.3 Záver

Syntéza idealistického a realistického prístupu vychádzajúca z neokonzervatívneho poňatia národného záujmu prestupuje celou koncepciou neokonzervatívnej zahraničnej politiky. Je to práve táto syntéza, ktorá – ako som sa pokúsila ukázať – je hlavným definujúcim znakom neokonzervatívneho prístupu k zahraničnej politike. Spojené štáty, ktoré zo studenej vojny vyšli ako jediná veľmoc, majú nielen možnosť, ale i mravnú povinnosť formovať svet na svoj obraz. Táto povinnosť je zapustená v hodnotových a mravných základoch, na ktorých boli Spojené štáty vybudované a je súčasťou uchovania americkej výnimočnosti. Koniec studenej vojny a víťazstvo hodnôt liberálnej demokracie nad komunizmom nielenže v očiach neokonzervatívcov potvrdilo hodnotovú nadradenosť demokracie, ale nové postavenie Spojených štátov sa ukázalo aj ako vhodná príležitosť na jej šírenie. Preto majú Spojené štáty podľa neokonzervatívcov vystupovať ako globálny hegemón, ktorý aktívne formuje medzinárodné prostredie k svojmu prospechu. Takéto prostredie si môžu zaistiť šírením demokracie. Zároveň tým Spojené štáty naplňajú svoju historickú úlohu. Práve poukázaním na vyšší zámer sú naň vynaložené prostriedky ospravedliteľné. Na jednej strane sa Spojené štáty zabezpečujú strategicky, na strane druhej je prítomný i idealistický rozmer. Ak sa oba prípady zlúčia, dochádza k napĺňaniu národného záujmu.

Záver

V úvode bolo za cieľ tejto práce stanovené podrobné preskúmanie neokonzervatívneho myslenia v otázkach zahraničnej politiky. Práca bola vystavaná tak, aby v závere umožnila zodpovedanie ústrednej otázky: *Je neokonzervatívna zahraničná politika niečím špecifická a, pokiaľ áno, čím?* Aby bol obraz vskutku ucelený, najprv zodpoviem tri podotázky jednotlivých kapitol.

Aké príčiny stáli za politickým posunom neokonzervatívcov z radov liberálnych demokratov do konzervatívnej Republikánskej strany v zahraničnopolitickej rovine?

Počas studenej vojny neokonzervatívcov spájal silný antikomunizmus. Boli si vedomí hrozby, ktorú komunizmus pre demokraciu a liberalizmus predstavoval. Dožadovali sa politiky zadržovania Sovietskeho zväzu a v jej asertívnom uplatňovaní

videli jediný spôsob porazenja komunizmu a víťazstva liberálnej demokracie. Americkú ľavicu a Demokratickú stranu však v reakcii na neúspech vo Vietname opanoval duch izolacionizmu a v otázkach zahraničnej politiky sa preto ich predstavitelia posunuli viac doľava. Namiesto tradičnej politiky zadržovania komunizmu podporovali mierovú koexistenciu superveľmocí. Práve proti tomuto posunu sa neokonzervatívci postavili a zotrvali verní myšlienke úplného porazenja Sovietskeho zväzu, ktorý pre nich stelesňoval „zlo“ komunizmu. V zahraničnej politike sa priblížili ku konzervatívcom, ktorí sledovali tzv. tvrdú líniu boja proti SSSR. Koniec koncov, zahraničnopolitický prístup prezidenta R. Reagana, najmä počas jeho prvej administratívy, bol mnohými neokonzervatívcami vnímaný ako naplnenie ich predstáv boja proti komunizmu. Zo svojho pôsobenia na ľavici si neokonzervatívci odniesli predovšetkým silný vzťah k demokracii a vieru v jej nadradenosť. Tieto postoje si zachovali i po konci studenej vojny. Ich neskoršiu inklináciu a prechod k pravici je možné vysvetliť presvedčením o „hobbesovskom“ usporiadaní medzinárodných vzťahov, v ktorom Spojené štáty môžu obhájiť svoje záujmy len ak budú k svojmu okoliu dostatočne tvrdé. Ako sa v ukázalo, dôraz na demokraciu, predstava o národných záujmoch a spôsoby ich realizácie sú charakteristickými prvkami zahraničnopolitického programu tretej generácie neokonzervatívcov.

Aké zásady pre zahraničnú politiku Spojených štátov neokonzervatívci tretej generácie navrhujú?

Koncepcia tretej generácie neokonzervatívcov reflektuje postudenovojnovú zmenu svetového poriadku, v ktorom Spojené štáty zaujali pozíciu jedinej superveľmoci. Porážku Sovietskeho zväzu a neúspech komunizmu neokonzervatívci vnímali predovšetkým ako potvrdenie nadradenosti liberálnej demokracie a správnosti nekompromisnej zahraničnej politiky. Tieto závery preniesli do svojho návrhu a výsledkom je „neoreaganovská zahraničná politika“, ktorú charakterizujú dva princípy: vojenská sila a morálna zrozumiteľnosť. Neokonzervatívci v ich zahraničnej politike zjednocujú presadzovanie národných záujmov s morálnymi cieľmi.

Základným strategickým cieľom je podľa neokonzervatívcov udržanie globálneho prvenstva Spojených štátov. Za týmto účelom sa Spojené štáty musia (1) zhostiť globálneho vodcovstva a vystupovať z pozície „globálneho hegemóna“, ktorý aktívne formuje medzinárodný poriadok v súlade so svojimi záujmami a zároveň aj hodnotami. Aby svojim záväzkom mohli dostať, musia mať Spojené štáty (2) vojenskú prevahu a zvyšovať investície do obrany. (3) Globálny hegemón má šíriť oblasť demokratického

mieru, teda sa snaží o zvyšovanie počtu demokratických spojencov. V tejto súvislosti neokonzervatívci vyzývajú ku konfrontácii režimov, ktorých povaha sa nezlučuje s americkými princípmi a základnými hodnotami, a to všetkými dostupnými prostriedkami. Neokonzervatívci navrhujú „multilateralizmus amerického druhu“, čo znamená prístup, podľa ktorého má USA zasiahnuť proti potenciálnym hrozbám i samostatne alebo v spolupráci s „ochotnými“ spojencami. Hlavným predpokladom pre dosiahnutie priaznivej a bezpečnej medzinárodnej konštelácie sú podľa neokonzervatívcov štáty založené na princípoch liberálnej demokracie. Spojené štáty štáty preto majú (4) povinnosť šíriť demokraciu, podporovať politickú a ekonomickú slobodu a zvyšovať počet demokratických štátov nasadením americkej moci – ako ekonomickej, morálnej, tak aj vojenskej. Šírenie demokracie je v neokonzervatívnej koncepcii zdôvodnené jednak jej univerzálnou povahou, jednak dôrazom na strategické záujmy Spojených štátov. Najmä tu preto môžeme vidieť súhrn idealizmu a realizmu v neokonzervatívnej zahraničnopolitickej agende.

Akú úlohu zohráva poňatie národného záujmu v neokonzervatívnej zahraničnej politike?

Špecifické poňatie národného záujmu je hlavným definujúcim znakom neokonzervatívneho prístupu k zahraničnej politike. Ako ukázala kapitola druhá, v koncepcii označovanej ako *tvrdý wilsonizmus* dochádza k zaujímavej syntéze idealistického a realistického prístupu a je ním prestúpená skrz-naskrz. Táto syntéza pramení práve z chápania národného záujmu, ktorý nie je výlučne vecou materiálo-strategických kalkulov (ako ho vnímajú realisti), ale jeho súčasťou sú aj ideologické úvahy. Tie do neho boli vtelené už pri vzniku Spojených štátov, pretože boli postavené na univerzálne platných a večných princípoch. Pretože na prežití týchto hodnôt závisí uchovanie americkej „výnimočnosti“, ich presadzovanie nutne musí byť súčasťou amerického národného záujmu. Keď teda neokonzervatívci v svojej agende presadzujú šírenie demokracie (dostupnými prostriedkami, vojenskú silu a zmenu režimu nevynímajúc), nerobia tak len preto, že sa jedná o univerzálne platné hodnoty, na ktoré majú všetci rovnaké právo, čiže z idealistických dôvodov. Naopak tvrdia, že zároveň dochádza k naplneniu „životných“ záujmov.

Spojené štáty, ktoré zo studenej vojny vyšli ako jediná veľmoc, majú preto nielen možnosť, ale i povinnosť formovať svet na svoj obraz. Táto povinnosť má dvojitý romer – strategický a morálny. Ak budú Spojené štáty konať ako globálny hegemon, splnia si obe povinnosti: morálnu i strategickú.

Z vyššie uvedeného už odpoveď na hlavnú otázku tejto práce (*Je neokonzervatívna zahraničná politika niečím špecifická a, pokiaľ áno, čím?*) jasne vyplýva. Áno, neokonzervatívna zahraničná politika je špecifická. To, čo je pre ňu charakteristické najviac, je prepojenie prvkov idealistického šírenia demokracie s prvkami realistického racionálneho kalkulu o presadzovaní národných záujmov.

Zmyslom tejto práce nie je hodnotiť, do akej miery je takéto spojenie opodstatnené. Cieľom tohto textu bolo osvetliť neokonzervatívny pohľad na medzinárodnú politiku a vytvoriť tak pevnejší odrazový mostík pre ďalšie skúmanie tejto oblasti. Konkrétnych otázok, ktorým by sa mal ďalší výskum venovať, je nepreberné množstvo. Preto uvádzam len niekoľko, ktoré osobne pokladám za najzaujímavejšie: Do akej miery zásady rozoberané v tejto práci ovplyvnili zahraničnopolitickú koncepciu prezidenta G. W. Busha? Akú podobu nadobudli po uplatnení v reálnom svete? Čaká v budúcnosti neokonzervatívne hnutie zánik alebo naopak ďalšie úspechy? Hľadanie odpovedí na tieto otázky nebude úloha jednoduchá, a preto dúfam, že táto práca vo svojej snahe vyjasniť charakteristické prvky neokonzervatívneho hnutia aspoň čiastočne uspela, a bude môcť poslúžiť i ďalším autorom zaoberajúcim sa neokonzervatívnym prístupom k zahraničnej politike.¹⁶⁸

---

¹⁶⁸ Vlastný text obsahuje celkovo 87 017 znakov bez medzier a 100 219 znakov s medzerami.

Resumé

Neokonzervatívne hnutie prešlo spletitým vývojom, počas ktorého sa jeho predstavitelia ideovo posunuli z radikálnej ľavice až na pravicu. Tento prechod bol spôsobený okrem dôvodov súvisiacich s otázkami vnútornej politiky najmä zmenami v prístupe Novej ľavice k vedeniu studenej vojny. Neokonzervatívci v priebehu 70-tych rokov bližšie vyprofilovali svoju predstavu o zahraničnej politike Spojených štátov a v 80-tych rokoch sa udomáčkovali v radoch Republikánskej strany. S koncom studenej vojny nastala „ideová kríza“ a samotní neokonzervatívci proklamovali úplné splynutie neokonzervatizmu s konzervatizmom. To sa však nestalo a nová generácia navrhla špecifickú, takzvanú neo-reaganovskú zahraničnopolitickú koncepciu, ktorá je zaujímavým prienikom idealizmu a realizmu. Toto špecifikum vychádza z neokonzervatívneho poňatia národného záujmu, ktorý odôvodňuje nutnosť zameriavať americkú zahraničnú politiku na šírenie amerických princípov jednak morálne a jednak strategicky.

Summary

The neoconservative movement has shifted from radical left to the American right. Apart from domestic reasons, this shift can be attributed to the changed approach of the New left to the conduct of the Cold War. In the Seventies they elaborated coherent foreign policy opinions and in the Eighties settled down in the Republican Party. The end of the Cold War caused “an ideological crisis” within the movement and the neoconservatives themselves were announcing its “death”. However, a new generation came up with a specific, “neo-reaganite” foreign policy, which exemplifies an interesting synthesis of idealism and realism. This original trait can be explained by neoconservative conception of American national interest, which justifies the necessity of principled foreign policy both morally and strategically.

Použitá literatura

Neperiodická literatura

Barša, Pavel. *Hodina impéria: Zdroje současné zahraniční politiky USA*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2003. 151 s. ISBN: 80-210-3114-X.

Bennett, William. Morality, Character and American Foreign Policy. In: Kagan, Robert – Kristol, William. *Present Dangers: Crisis and Opportunity in American Foreign and Defense Policy*. San Francisco: Encounter Books, 2000. 401 s. ISBN: 1-893554-16-3. s. 289-305.

Cesar, James. The Great Divide: American Interventionism and its Opponents. In: Kagan, Robert – Kristol, William. *Present Dangers: Crisis and Opportunity in American Foreign and Defense Policy*. San Francisco: Encounter Books, 2000. 401 s. ISBN: 1-893554-16-3. s. 25-43.

Clarke, Jonathan – Halper, Stefan. *America Alone: The Neo-Conservatives and the Global Order*. New York: Cambridge University Press, 2004. 369 s. ISBN: 0-521-83834-7.

Dorrien, Gary. *Imperial Designs: Neoconservatism and the New Pax Americana*. New York: Routledge, 2004. 298 s. ISBN 0-415-94980-7.

Ehrman, John. *The Rise of Neoconservatism: Intellectuals and Foreign Affairs 1945-1994*. New Haven: Yale University Press, 1995. 241 s. ISBN: 0-300-06025-4.

Eichler, Jan. *Terorismus a války na počátku 21. století*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2007. 352 s. ISBN: 978-80-246-1317-8.

Fukuyama, Francis. *After the Neocons: America at the Crossroads*. Suffolk: Profile books, 2006. 226 s. ISBN-10 1-86197-922-3.

Bakalárska práca

Joch, Roman. *Proč právě Irák?* 1. vyd. Praha: Mladá Fronta, 2003. 168 s. ISBN: 80-204-1024-4.

Joch, Roman. *Americká zahraniční politika a role USA ve světě.* Praha: Občanský institut, 2000. 47 s. ISBN: 80-86228-04-5.

Kagan, Robert. *Labyrint síly a ráj slabosti: Amerika, Evropa a nový řád světa.* Praha: Nakladatelství lidové noviny, 2003. 139 s. ISBN: 80-7106-655-9.

Kagan, Robert – Kristol, William. *Present Dangers: Crisis and Opportunity in American Foreign and Defense Policy.* San Francisco: Encounter Books, 2000. 401 s. ISBN: 1-893554-16-3.

Lipset, Seymour Martin. *Dvousečná zbraň: rub a líc americké výjimečnosti.* Praha: Prostor, 2003. 380s. ISBN: 80-7260-049-X.

Mann, James. *Rise of the Vulcans: The History of Bush's War Cabinet.* New York: Viking, 2004. 426 s. ISBN: 0-670-03299-9.

Muravchik, Joshua. *Exporting Democracy: Fulfilling America's Destiny.* Washington: AEI Press, 1991. 259 s. ISBN: 0-8447-3733-X.

Nye, Joseph. *The paradox of American power: Why the world's only superpower can't go it alone.* New York: Oxford University Press, 2003. 240 s. ISBN: 0-19-516110-6.

Steinfels, Peter. *The Neoconservatives: The men who are changing america's politics.* New York : Simon and Schuster, 1979. 335 s. ISBN: 0-671-22665-7.

Trník, M. Koncept šírenia demokracie v zahraničnej a bezpečnostnej politike EÚ a USA. In *Panoráma globálneho bezpečnostného prostredia.* Bratislava: Odbor bezpečnostnej a obrannej politiky Ministerstva obrany Slovenskej republiky. Kapitola 1.1.4, s. 55-65.

Stelzer, Irwin. *Neoconservatism.* London: Atlantic, 2004. 328 s. ISBN: 1-84354-365-X.

Zuckert, Catherine – Zuckert, Michael. *The Truth about Leo Strauss: Political Philosophy and American Democracy*. Chicago: The University of Chicago Press, 2006. 306 s. ISBN: 0-226-99332-9.

Periodická literatúra

Abrams, Elliott – Buckley, William, et al (2000). American power - for what?: A symposium. *Commentary*. New York: Jan 2000. Vol. 109, Iss. 1; pg. 21, 27 pgs.

Barry, Tom (2005). Neocons and Liberals Together, Again. on-line text (<http://www.worldpress.org/Americas/2030.cfm>).

Boot, Max (2004) Neocons. *Foreign Policy*. Jan/Feb vyd. 140, s. 20-28.

Excerpts from 1992 draft „Defense Planning Guidance“, on-line text: (<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/iraq/etc/wolf.html>).

Fischer, Pascal (2006). Americký neokonzervativizmus. *Střední Evropa*. Apríl 2006.

Frachon, Alain – Vernet, Daniel (2003). The Strategist and the Philosopher: Leo Strauss and Albert Wohlstetter. on-line text (<http://www.counterpunch.org/frachon06022003.html>).

Glazer, Nathan (2005). Neoconservative from the Start. on-line text (http://findarticles.com/p/articles/mi_m0377/is_159/ai_n13779488).

Goldberg, Jonah (2003). The Neoconservative Invention. on-line text (<http://www.nationalreview.com/goldberg/goldberg052003.asp>).

Greenberg, David (2008). Zealots of our Time. *The American Prospect*. Princeton: Mar 2008. Vol. 19, Iss. 3; pg. 38, 4 pgs.

Havers, Grant – Wexler, Mark (2001). Is U.S. Neoconservatism Dead? on-line text (<http://www.lsus.edu/la/journals/ideology/contents/neoconservatism.htm>).

Hoder, Lukáš (2006). První generace amerických neokonzervativců: mezi konzervativci a liberály. *Politologický časopis*. Vyd. 2, s. 181-199.

Joch, Roman (2006) Neokonzervatívci nie sú trockisti. In: *Impulz*, roč. 2, č. 3 2006, str. 64-78

Judis, John (1995). From Trotskyism to Anachronism. *Foreign Affairs*, July/August.

Kagan, Robert (2004). A Tougher War for the U.S. Is One of Legitimacy. on-line text (<http://ics.leeds.ac.uk/papers/vp01.cfm?outfit=pmt&folder=1259&paper=1270>).

Kagan, Robert (2006). I Am Not a Straussian: At least, I don't think I am. *The Weekly Standard*. Volume 011, Issue 20. on-line text (<http://www.weeklystandard.com/Content/Public/Articles/000/000/006/6561wsoy.asp>).

Kagan, Robert (2002). Multilateralism, American Style. on-line text (<http://www.newamericancentury.org/global-091302.htm>).

Kagan, Robert (2002). Power and Weakness. on-line text (<http://www.hoover.org/publications/policyreview/3460246.html>).

Kagan, Robert (2000). Springtime for Doctators. *The Washington Post*. 25 June. on-line text (http://www.newamericancentury.org/global_007.htm).

Kagan, Robert (1998). The Benevolent Empire. *Foreign Policy*, Summer 1998. on-line text (<http://www.carnegieendowment.org/publications/index.cfm?fa=view&id=275>).

Kagan, Robert – Kristol, William (1996). Toward a Neo-Reaganite Foreign Policy. *Foreign Affairs*. Jul/Aug, Vol. 75, Iss. 4.

Kagan, Robert – Schmitt, Garry (1998). Now May We Please Defend Ourselves? on-line text (http://www.newamericancentury.org/def_natl_sec_pdf_013.pdf).

Kirkpatricková, Jeanne (1979). Dictatorships and Double Standards. *Commentary*. New York: Nov 1979, pp. 34-45.

Kirkpatrick, Jeanne (1990). Normal Country in a Normal Time. *The National Interest*. Fall, s. 40-44.

Krauthammer, Charles (2004a). Democratic Realism: An American Foreign Policy for a Unipolar World. on-line text
(http://www.aei.org/publications/pubID.19912,filter.all/pub_detail.asp).

Krauthammer, Charles (2004b). Neoconservatism and Foreign Policy. on-line text
(<http://www.inthenationalinterest.com/Articles/October2004/October2004Krauthammer.html>).

Krauthammer, Charles (1991). The Unipolar Moment. *Foreign Affairs*, America and the World 1990/91, Vol. 69, Iss.5, p. 23-33.

Krauthammer, Charles (2002). The Unipolar Moment Revisited. *The National Interest*. Winter 2002/2003, Iss. 70, p. 5-17.

Kristol, Irving (2003). The Neoconservative Persuasion. *The Weekly Standard*. 25 August, vol. 8., no. 42, s. 23-25.

Kristol, Irving (1995). American Conservatism 1945-1995. *The Public Interest*. no. 121, Fall, s. 80-91. on-line text
(http://findarticles.com/p/articles/mi_m0377/is_n121/ai_17489596).

Letter to President Clinton on Iraq (1998). on-line text:
(www.newamericancentury.org/iraqclintonletter.htm).

Muravchik, Joshua (1992). Losing the Peace. *Commentary*. New York: Jul 1992. Vol 94.

Muravchik, Joshua (2006). Memorandum: The Foreign Policy Memo. *Foreign Policy*. Washington: Nov/Dec 2006. , Iss. 157; pg. 64 – 69.

Muravchik, Joshua (2003). The Neoconservative Cabal. *Commentary*. New York: Sep 2003. Vol. 116, Iss. 2; pg. 26.

Muravchik, Joshua (2007). The Past, Present, and Future of Neoconservatism. on-line text (<http://www.commentarymagazine.com/viewarticle.cfm/The-Past-Present-and-Future-of-Neoconservatism-10935?search=1>).

Neuchterlein, J. The End of Neoconservatism (1996). on-line text (http://www.firstthings.com/article.php3?id_article=3864).

Podhoretz, Norman (1996) Neoconservatism: A Eulogy. *Commentary*. New York. March, Vol. 101, Iss. 3; pg. 19, 9 pgs.

Podhoretz, Norman (1999) Strange Bedfellows: A Guide to the New Foreign Policy Debates. *Commentary*. New York: Dec 1999. Vol. 108, Iss. 5; pg. 19, 13 pgs.

Podhoretz, Norman (1984). The Reagan Road to Détente. *Foreign Affairs*. America and the World 1984, Vol 63, No. 3, pp. 447-464.

Ray, James L.(1998). Does Democracy Cause Peace? online text (<http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/ray.htm>).

Ross, Benjamin (2007). Who Named the Neocons? *Dissent*. New York: Summer 2007. Vol. 54, Iss. 3; pg. 77, 2 pgs.

Selden, Zachary (2004). Neoconservatives and the American Mainstream. on-line text (<http://www.hoover.org/publications/policyreview/3438776.html>).

Vilímek, Petr (2005). Ideové proměny zahraniční politiky USA. Odkud se vzali američtí neokonzervativci? *Revue Politika* III. (XVI.), č. 9, s 32-35.

Williams, Michael C. (2005) What is the National Interest? The Neoconservative Challenge in IR Theory. *European Journal of International Relations*. on-line text (<http://ejt.sagepub.com/cgi/content/abstract/11/3/307>).

Wolfson, Adam (2004). Conservatives and Neoconservatives. on-line text: (http://findarticles.com/p/articles/mi_m0377/is_154/ai_n6062428).

Wohlstetter, Albert (1958) Delicate Balance of Terror. on-line text: (<http://www.rand.org/publications/classics/wohlstetter/P1472/P1472.html>).

Dokumenty

Rebuilding America's Defenses: Strategy, Forces and Resources for a New Century. A Report of *The Project for the New American Century*, September 2000 (www.newamericancentury.org/RebuildingAmericasDefenses.pdf).

Internetové zdroje

Arguing the World. *Public Broadcasting Document*, on-line (http://www.pbs.org/arguing/resources_essays.html).

Internetové stránky *American Enterprise Institute*, (<http://www.aei.org/>).

Internetové stránky *The Project for the New American Century*, (www.newamericancentury.org).

Internetové stránky Right Web – *A Project for the Interhemispheric Resource Center* (<http://rightweb.irc-online.org>).

Internetové stránky RAND Corporation (www.rand.org).

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA SOCIÁLNIČH VĚD
INSTITUT POLITOLOGICKÝCH STUDIÍ

PROJEKT BAKALÁRSKEJ PRÁCE NA TÉMU:

Americký neokonzervatizmus

**Obecné vymedzenie pojmu s dôrazom na neokonzervatívne
poňatie americkej zahraničnej politiky**

Autorka: **Martina Podhorová**
Obor a ročník: **Politologie a mezinárodní vztahy, 2. ročník (Bc.)**
Akademický rok: **2007/ 2008**
Vedúci práce: **Doc. PhDr. Rudolf Kučera, CSc.**
Dátum odovzdania: **11.6.2007**

Súhlasím s vedením bakalárskej práce:

Doc. PhDr. Rudolf Kučera, CSc.

1. Téma a cieľ práce

1.1 Téma

Po udalostiach z 11. septembra 2001 sa línia americkej zahraničnej politiky výrazne zmenila. Podľa niektorých autrov (napr. G. Keppel, P. Barša) za touto „revolúciou“ stojí neveliká skupina univerzitných pedagógov a intelektuálov s úzko vyhranenými ideologickými pohľadmi a so špecifickou doktrínou týkajúcou sa ako politiky obecné, tak predovšetkým medzinárodných vzťahov. Od šesťdesiatych rokov dvadsiateho storočia, kedy sa táto skupina začala formovať, zažili neokonzervatívci (ako sú bežne jej členovia označovaní) úspešné i menej úspešné obdobia. Roky, keď ich ideje boli odmietané, vystriedali roky vplyvu a privilegovaného prístupu k moci. Po nástupe G. W. Busha do funkcie prezidenta Spojených štátov sa im dvere k moci opäť otvorili a ich možnosť priamo sa podieľať na tvorbe politiky vzrástla. Mnohí príslušníci neokonzervatívneho hnutia totiž získali popredné miesta v Bushovej administratíve a po septembrových teroristických útokoch nastal okamih, kedy sa neokonzervatívnej zahraničnopolitickej koncepcii dostáva (aspoň čiastočnej) realizácie.

V súčasnej dobe sa neokonzervatívcom pridávajú či už v médiách, alebo odbornej literatúre rôzne prívlastky – od tých pochvalnejších až k najhanlivejším. Kritici pripisujú zodpovednosť za takmer každý negatívny aspekt americkej politiky na účet neokonzervatívcom a ich „obrovskému“ vplyvu na rozhodovanie G.W. Busha. Takéto postoje nielenže skutočný význam značne zveličujú, zároveň aj formujú nepresný a skresľujúci obraz toho, na koho sa termín „neokonzervatívec“ vlastne vzťahuje a aké ideje sa snaží presadiť.

Je zrejmé, že problematika neokonzervatizmu je témou vysoko aktuálnou, a preto si zaslúži hlbšiu analýzu. O to sa táto práca pokúsi. Konkrétne je teda jej témou čo najpresnejšie vymedzenie ideových základov neokonzervatizmu, a to obzvlášť v oblasti zahraničnej politiky. Podľa svojho vplyvu na ňu sú totiž v súčasnej dobe neokonzervatívci hodnotení najčastejšie. Najmä v Európe je dnes bežné neokonzervatívnu ideológiu a hnutie okamžite odsúdiť. Táto práca sa ho pokúsi skôr posúdiť.

1.2 Cieľ

Hlavným cieľom mojej bakalárskej práce bude podrobne preskúmať myslenie amerického neokonzervatizmu, zaradiť ho do obecného rámca politických ideológií. Zároveň bude nevyhnutné bližšie pohliadnuť na jeho vývoj od vzniku v šesťdesiatych rokoch až do súčasnosti a dopátrať sa tak odpovede na otázku, v aké ideje títo ľudia veria, čo sa snažia presadiť (v zahraničnej politike) a akým spôsobom. Hoci i neokonzervatívna vnútoropolitická koncepcia má zreteľne uchopiteľné znaky, základná línia mojej práce bude predovšetkým smerovať k tomu, aby jasne priblížila neokonzervatívne stanoviská v otázkach zahraničnej politiky. Zistené skutočnosti následne podrobím kritickému zhodnoteniu a pozriem sa na slabé prvky, z ktorých nutne vyplývajú obmedzenia neokonzervatívnych stanovísk.

2. Predbežný návrh štruktúry práce

1. *Úvod*
2. *Definícia amerického neokonzervatizmu*, ideový základ, zaradenie do spektra politických ideológií (porovnanie s ostatnými politickými smermi). Priblíženie postojov a východísk neokonzervatívnych intelektuálov a politikov.
3. *Vývoj hnutia* – pohľad do histórie, úloha vrámci Republikánskej strany.
4. *Neokonzervatizmus a americká zahraničná politika* – minulosť a súčasnosť.
5. *Kritické zhodnotenie* neokonzervatívnej zahraničnopolitickej koncepcie.

3. Literatúra

K uvedenej téme je dostupné veľké množstvo ako monografií, tak predovšetkým článkov či už v periodickej tlači, alebo odborných periodikách. Budem používať informácie z tlače, ktorú majú pod doménou neokonzervatívcov – napríklad *The Commentary*, *The Public Interest*, *The Weekly Standard* ale aj iných významných zahraničných periodík, ktoré sú dostupné online. Rôzne relevantné analýzy z pera neokonzervatívcov sú dostupné na stránkach think-tanku *Project for the New American Century*.

Pri čerpaní informácií však treba byť na pozore pri prácach, ktoré majú tendenciu uchýľovať sa k rôznym konšpiratívnym záverom. Uvedená literatúra je prevažne písaná

v anglickom jazyku, čo je dané povahou témy tejto práce.

Politické ideológie:

Blackwellova encyklopedie politického myšlení

Heywood, A: *Politické ideologie*, Eurolex Bohemia, Praha 2005

Heywood, A: *Politologie*, Eurolex Bohemia, Praha 2004

Články:

Economist, A Portrait in Red and Blue. In: *Economist*, 30. december 2003.

Wilson, J: American Exceptionalism. In: *American Spectator*. September 2006.

Gimson, A: Americans Will Die for Liberty, In: *Telegraph (UK)*, 11. august 2006.

Hanson, V: Who Were We?. In: *National Review*. November 2006.

Steyn, M: Believe It or Not, It Wasn't Just Rednecks Who Voted for Bush. In: *Telegraph (UK)*, 7. november 2004.

Brooks, D: One Nation, Slightly Divisible. In: *Atlantic*. December 2001.

Neokonzervatizmus:

Monografie:

Barša, P: *Hodina impéria. Zdroje súčasné zahraniční politiky USA*. Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, Brno 2003

Bloom, A: *The Closing Of The American Mind: How Higher Education Has Failed Democracy And Impoverished the Souls of Today's Students*. Simon and Schuster, New York 1987

Dorrien, G: *The Neo-conservative Mind: Politics, Culture, and the War of Ideology*, Temple University Press, Philadelphia 1993

Dorrien, G: *Imperial Designs: Neoconservatism in the New Pax Americana*, Routledge, New York 2004

Drury, S: *Leo Strauss and the American Right*, St. Martin's Press, New York 1999

Ehrman, J: *The rise of Neo-Conservatism: Intellectuals and Foreign Affairs, 1945-1994*, Yale University Press, New Haven 1995

- Gerson, M: *The Neo-conservative Vision: from the Cold War to the Culture Wars*, Madison Books, London 1996
- Fukuyama, F: *The End Of History And The Last Man*, Avon Books, New York 1992
- Kagan, R a Kristol, W: *Present Dangers: Crisis and Opportunity in American Foreign and Defence Policy*, Encounter Books, San Francisco 2000
- Kepel, G: *Válka v srdci islámu*, Nakladatelství Karolinum, Praha 2006
- Kristol, I: *Neo-conservatism: The Autobiography of an Idea*, Free Press, New York 1995
- Kristol, I: *Reflections of a Neo-Conservative: Looking Back, Looking Ahead*, Basic Books, New York 1983
- Kristol, I a Podhoretz, N: *Chvála neokonzervatizmu*, Občanský institut, Praha 1996
- Podhoretz, N: *My Love Affair with America: The Cautionary Tale of a Cheerful Conservative*, Free Press, New York 2000
- Steinfels, P: *The Neo-Conservatives: The Men Who are Changing America's Politics*, Simon & Schuster, New York 1979
- Zuckert, C a Zuckert, M: *The Truth about Leo Strauss: political philosophy and American democracy*, University of Chicago Press, Chicago 2006

Články:

- Ajami, F: Iraq and the Arabs' Future. In: *Foreign Affairs*, január-február 2003
- Boot, M: Neocons. In: *Foreign Policy*, január – február 2004, č. 140, str. 20-28
- Buchanan, P J: Whose War? A neoconservative clique seeks to ensnare our country in a series of wars that are not in America's interest. In: *The American Conservative*, 24 March 2003
- Editorial: The Case for Democracy. In: *Washington Post*, 5. marec 2006
- Hanson, V: American Zen. In: *National Review Online*, 1. júl 2005
- Herzinger, R: Wundersame Verschwörerguppe. In: *Die Zeit*, 26/2003
- Joch, R: Neokonzervatívci nie sú trockisti. In: *Impulz*, roč. 2, č. 3 2006, str. 64-78
- Kagan, R. a Kristol, W: A Distinctly American Internationalism. In: *Weekly Standard*, 29. november 1999
- Kagan, R. a Kristol, W: The Bush doctrine unfolds. In: *Weekly Standard*, 4. marca 2002
- Kagan, R. a Kristol, W: The Bush Era. In: *Weekly Standard*, 11. február 2002

- Kagan, R. a Kristol, W: National Interest and Global Responsibility; Neoconservatism Remains the Bedrock of US Foreign Policy, In: *Neocon Reader*, 2004.
- Kirkpatrick, J: Dictatorships & Double Standards, In: *Commentary*, november 1979
- Kirkpatrick, J: Neoconservatism as a Response to the Counter-Culture, In: *Neocon Reader*, 2004
- Kristol, I: The Neoconservative Persuasion. In: *Weekly Standard*, zv. 8, č. 47, 25. 8. 2003
- Kristol, W – Lenzner, S: What was Leo Strauss up to? In: *Weekly Standard*, 9. november 2003
- Leffler, M: 9/11 and the past and future of American foreign policy. In: *International Affairs*, zv. 79, č. 5, október 2003, str. 1045-1063
- Lombardi, B: The Bush doctrine: anticipatory self-defence and the new US national security strategy. In: *International Spectator*, apríl 2002
- Muravchik, J: The neoconservative cabal. In: *Commentary*, zv. 116, č. 2. september 2003
- Novotný, A: Rozdiel medzi cieľmi a možnosťami: Neokonzervatizmus – základ stratégie imperializmu USA (1), In: *Pravda*, Roč. 63, č. 227, 24. september 1982, str. 6
- Novotný, A: Rozdiel medzi cieľmi a možnosťami: Neokonzervatizmus – základ stratégie imperializmu USA (2), In: *Pravda*, Roč. 63, č. 228, 25. september 1982, str. 6
- Podhoretz, N: My War With Allen Ginsberg. In: *Commentary*, august 1997
- Podhoretz, N: Neoconservatism: a eulogy. In: *Commentary*, zv. 101, č. 3. marec 1996
- Podhoretz, N: World War IV: How It Started, What It Means, and Why We Have to Win, In: *Commentary*, September 2004.
- Rubin, M: Multilateralism: A Diplomatic Mantra. In: *Die Presse* (Austria), 19. júl 2006.
- Soussan, M: Can the UN Be Fixed?. In: *Commentary*, April 2005.
- Weinstein, K: Philosophic Roots, the Role of Leo Strauss, and the War in Iraq, In: *Neocon Reader*, 2004.

Kritika:

- Brzezinski, Z: George Bush's Suicidal Statecraft. In: *New Perspectives Quarterly*, Spring 2006.
- Fukuyama, F: After Neoconservatism, In: *New York Times Magazine*, 19. február 2006
- Gordon, P: The End of the Bush Revolution, In: *Foreign Affairs*, júl-august 2006
- Rachman, G: The Neo-Cons' Route to Disaster. In: *Financial Times*, 15 január 2007.

Will, G: A Lethal Idea Still Lives, *Newsweek*, 27. september 2004.

Zakaria, F: 'An End to Evil': Showing Them Who's Boss. In: *New York Times*, 8. február 2004.

Správy:

„A Clean Break: A New Strategy for Securing the Realm“, Institute for Advanced Strategic and Political Studies, Jerusalem – Washington, 1996 (Richard Perle, David a Meyrav Wurmserovi, Douglas Feith *et alii*)

Internetové zdroje:

The National Security Strategy of the United states of America,
www.whitehouse.gov/nsc/nssall.html

The Project for the New American Century, www.newamericancentury.org